

SUD BOSNE I HERCEGOVINE

СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

SUD BOSNE I HERCEGOVINE

Broj predmeta: X-KR-07/430
Datum donošenja: 29. juni 2009. godine
Datum pismenog otpravka: 14.septembar 2009. godine

Pred Pretresnim vijećem u sastavu: Sudija Tihomir Lukes, predsjedavajući
Sudija Carol Peralta
Sudija David Re

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

FERIDA HODŽIĆA

PRESUDA

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine:

Gđa. Sanja Jukić-tužilac

Obrana Ferida Hodžića:

Gdin. Asim Crnalić-advokat

SADRŽAJ

A. IZREKA.....	3
B. OBRAZLOŽENJE.....	5
Optužnica	5
Postojanje oružanog sukoba.....	7
Zatvaranje zarobljenika u štalu u Rovašima	8
Kršenja člana 3. stav 1. tačka a. i c. Ženevskih konvencija iz 1949 i člana 173. i 175. Krivičnog zakona BiH-premlaćivanje i zlostavljanje zarobljenika	12
Mučenje.....	16
Smrt Dušana Čestića.....	17
Primjenjivost člana 121.Treće ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima.....	19
Uslovi u zatvoru u štali-da li se njima krši član 3. stav 1. tačka a. i c. Ženevskih Konvencija i člana 173. i 175. Krivičnog zakona BIH.....	201
Navodna kršenja člana 27. Četvrte ženevske konvencije	244
Navodno naređivanje nezakonitog zatvaranja srpskih civila i ratnih zarobljenika.	244
Komandna odgovornost Ferida Hodžića u Cerskoj od maja 1992. do januara 1993. godine.....	255
Odgovornost za kontrolu nad zatvorom u štali	32
C. ZAKLJUČAK	37
ANEKS 1 TOK POSTUPKA	38
ANEKS 2 DOKAZNI POSTUPAK.....	40

Broj: X-KR-07/430
Sarajevo, 29.06.2009. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE !

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću sastavljenom od sudije Tihomira Lukeša kao predsjednika vijeća, sudije David Rea i sudije Carol Peraltae kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika Sabine Hota Čatović kao zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Ferida Hodžića, zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 180. stav 2. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, po optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj KT-RZ-160/07 od 23.11.2007. godine, nakon održanog glavnog i javnog pretresa, donio je i u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, optuženog Ferida Hodžića i njegovog branioca, advokata Asima Crnalića, dana 29.06.2009. godine javno objavio sljedeću

P R E S U D U

OPTUŽENI:

FERID HODŽIĆ, sin Avde i majke Safete, rođen 02.12.1959. godine u Vlasenici, nastanjen ..., po zanimanju profesor, oženjen, otac četvoro djece, lošeg imovnog stanja, u bivšoj JNA imao čin kapetana, nezaposlen, po nacionalnosti ..., državljanin ..., neosuđivan, protiv istog se ne vodi postupak za drugo krivično djelo,

na osnovu odredbe člana 284. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

OSLOBADA SE OD OPTUŽBE

da je :

za vrijeme oružanog sukoba između Teritorijalne odbrane (TO) Republike Bosne i Hercegovine (R BiH) i vojske Srpske Republike BiH, na teritoriji općine Vlasenica, postupio protivno pravilima Međunarodnog humanitarnog prava, odredbama člana 3. stav 1. tačke a) i

c) i člana 27. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine, te odredbama člana 3. stav 1. tačka a) i c) i člana 121. Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12.08.1949. godine, tako što je:

u periodu od maja 1992. godine do 26.01.1993. godine, u svojstvu komandanta Teritorijalne odbrane općine Vlasenica, kao dijela TO RBiH, sa komandnim mjestom u Cerskoj, zaseoku Rovaši, općina Vlasenica gdje se nalazio zatvor tzv. „štala“, naredio da se civili i ratni zarobljenici, pripadnici vojske Srpske Republike BiH srpske nacionalnosti, nezakonito liše slobode i zatvore u prostoriju koja inače služi za čuvanje stoke, u kojoj su držani sedam mjeseci u nehumanim uvjetima, bez struje, grijanja, uvjeta za spavanje, higijene, izloženi nečovječnom postupanju od strane bosanskih vojnika, pripadnika TO RBiH, koji bi se sa borbenih linija vraćali u Rovaše i neovlašteno ulazili u „štalu“ vrijeđajući, psujući i tukući Radeta Pejića, Anđu Obradović, malodobnog Dragana Ilića, Jakova Đokića, Branka Sekulića i Dušana Čestića, šakama, nogama po svim djelovima tjela, nanoseći im tako snažnu tjelesnu i duševnu bol, što je, između ostalog, za posljedicu imalo smrt Dušana Čestića, a što je optuženi, kao nadređeni znao, ne pokrećući nikakvu istragu zbog njegove smrti, a niti potrebne i razumne mjere kako bi spriječio nedjela i kaznio počinitelje, koji su čak jedne prilike, u komandnom mjestu, i najavili da će tući zarobljenike, a tako i optuženog Veiza Bjelića, kojeg je, kao odgovornog za sigurnost zatvorenika i postavio za čuvara zatvora,

dakle,

za vrijeme rata u BiH i u vrijeme oružanog sukoba u BiH između jedinica Teritorijalne odbrane Republike BiH i Vojske Srpske Republike BiH, kršeći pravila međunarodnog humanitarnog prava, počinio nečovječno postupanje, mučenje, te kao nadređena i odgovorna osoba propustio da poduzme nužne i razumne mjere u sprječavanju činjenja navedenih dijela i kažnjavanju počinitelja istih

čime da bi :

počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 180. stav 2. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

I

Na osnovu odredbe člana 189. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine troškovi postupka iz člana 185. stav 2. tačke a. do f. istog zakona, nužni izdaci optuženog kao i nužni izdaci i nagrada branitelja, padaju na teret budžedskih sredstava

II

Na osnovu odredbe člana 198. stav 3. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine oštećeni se radi ostvarivanja eventualnih imovinskopravnih zahtjeva upućuju na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

1. Sud je pažljivo cijenio svjedočenje svakog svjedoka i svakog dokumenta koji je uložen u dokaze. U ovoj presudi Sud se pozvao na dokaze koji su bili potrebni za njeno donošenje, te je u fus noti naveo, gdje je to bilo potrebno, izvor svjedočenja ili dokumenta koji potkrepljuje određenu činjenicu. Tok postupka suđenja je naveden u Aneksu 1, a dokazni postupak u Aneksu 2, te isti čine sastavni dio obrazloženja presude.

Optužnica

2. Optuženi Ferid Hodžić se po jednoj tački optužnice tereti za postupanje protivno članu 173. stav 1. tačka c) i e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), odnosno za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, te članu 175. stav 1. tačka a) i b) KZ BiH, to jest za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, a u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH.

3. Krivična odgovornost koja mu se stavlja na teret predstavlja kombinaciju komandne odgovornosti zbog toga što je propustio da spriječi zločine (ubistvo i mučenje) i kazni njihove počinitelje (uključujući i neizdavanje naredbe da se obavi istraga o smrti

zarobljenika koji se nalazio u pritvoru) i direktne odgovornosti zbog toga što je naredio nezakonito lišavanje slobode ratnih zarobljenika i civila srpske nacionalnosti. Kršenje zakona ratovanja koje mu se stavlja na teret proizilazi iz zajedničkog člana 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Dopunskih protokola iz 1977. godine.

4. Događaji koji se optuženom stavljaju na teret desili su se u periodu od maja 1992. godine do januara 1993. godine u zaseoku Rovaši u Cerskoj, općina Vlasenica. Ti događaji odnose se na lišavanje slobode i zatvaranje civila i ratnih zarobljenika srpske nacionalnosti u štalu koja inače služi za čuvanje stoke u Rovašima. Štala se nalazila na području koje je u to vrijeme bilo pod kontrolom bosanskih oružanih snaga. U optužnici se navodi da optuženi snosi krivičnu odgovornost za sljedeće radnje:

- Izdavanje naredbe da se civili i ratni zarobljenici, pripadnici VRS, srpske nacionalnosti, nezakonito liše slobode i zatvore u štalu;
- Njihovo držanje u nehumanim uvjetima bez struje, grijanja, uvjeta za spavanje i higijenc;
- Izlaganje nečovječnom postupanju od strane vojnika, pripadnika TO RBiH koji su im nanosili tešku tjelesnu i duševnu bol vrijeđajući, psujući i udarajući nogama šest zatvorenika po svim dijelovima tijela;
- Smrt Dušana Čestića od povreda zadobijenih rukama i nogama;
- Da je kao nadređeni znao za ovu smrt, a nije poduzeo potrebne i razumne mjere kako bi spriječio nedjela i kaznio počinitelje;
- Da kao nadređeni nije pokrenuo nikakvu istragu o smrti zarobljenika na što ga obavezuje član 121. Treće ženevske konvencije; i
- Nečovječno postupanje sa civilima protivno članu 27. Četvrte ženevske konvencije.

Postojanje oružanog sukoba

5. Postojanje oružanog sukoba i njegova povezanost sa navedenim krivičnim djelima je uslov za utvrđivanje nadležnosti i objektivni element krivičnih djela iz člana 173. i 175. KZ BiH. Stranke i branilac su se složile da je oružani sukob postojao u BiH u vrijeme i u geografskom području koje je navedeno u optužnici.
6. Karakter oružanog sukoba, odnosno pitanje da li je isti bio međunarodnog ili unutrašnjeg karaktera, je relevantno za dokazivanje određenih krivičnih djela propisanih međunarodnim humanitarnim pravom. U ovom predmetu on je relevantan za dva navodna kršenja Treće (član 121.) i Četvrtе ženevske konvencije (član 27.) iz 1949. godine.
7. Na upit Suda tokom pretresa, Tužilaštvo je obavijestilo Sud da smatra da je sukob bio unutrašnjeg, a ne međunarodnog karaktera. Odbrana je tvrdila u svojim pisanim završnim podnescima da je sukob bio međunarodni. Na glavnom pretresu izvedeni su dokazi o oružanom sukobu između snaga lojalnih međunarodno priznatej Vladi Bosne i Hercegovine sa jedne strane, te JNA i oružanih snaga Bosanskih Srba, na drugoj strani, od početka aprila 1992. godine. Na osnovu ovih dokaza Sud je zaključio da je na teritoriji BiH, preciznije na području opštine Vlasenica, od aprila 1992. godine do februara 1993. godine, odnosno u inkriminisanom periodu, postojao oružani sukob.
8. Naime, na osnovu provedenih dokaza, utvrđeno je da su početkom aprila 1992. godine, srpske snage izvršile napad na nesrpsko civilno stanovništvo opštine Vlasenica, u to vrijeme etnički izmiješano područje malih sela i zaselaka. Narednih sedmica napad na nesrpsko civilno stanovništvo se nastavio u selima cijele opštine. Do kraja aprila srpske snage su stavile pod svoju kontrolu veliki broj mjesta, poput Nove Kasabe,¹ Nedeljišta, Konjević Polja, Pijuka i Poverdža. Sela Bećirovići, Šipovići, Hajdurovići, Čamdžići, Čelebići i Šadići su spaljena, a njihovo stanovništvo je protjerano iz svojih

¹ Ejub Hadžić, svjedočenje od 18.04.2008. godine;

domova u napadima srpskih snaga.² Hiljade izbjeglih bosanskih Muslimana slilo se u Cersku i Rovaše,³ a neki od njih su tamo pobjegli kroz šume.⁴

9. Pojačan sukob za posljedicu je imao da Predsjedništvo BiH proglasi “stanje neposredne ratne opasnosti.”⁵ Dana 8. aprila 1992. godine, predsjednik Predsjedništva BiH je formirao Štab Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine.⁶ Bosanska armija je zvanično formirana dana 15. aprila 1992. godine⁷. U maju i junu 1992. godine, Predsjednik je formirao opštinske štabove Teritorijalna odbrane u cijeloj BiH. Neke opštine uključujući i Vlasenicu su *de jure* ostale bez jedinice Teritorijalne odbrane. Dana 20. juna 1992. godine, Predsjedništvo je proglasilo “ratno stanje” i agresore “Republiku Srbiju, Republiku Crnu Goru, Jugoslovensku armiju i teroriste Srpske demokratske stranke⁸”.

10. Međutim, u okolnostima koji se odnose na predmet – preciznije, u kontekstu oslobađajuće presude i nalaza Suda o kršenju Zajedničkog člana 3. stav 1. tačke a. Ženevskih konvencija (koji je primijenjiv kako u unutrašnjim tako i u međunarodnim sukobima)⁹ – Sud ne mora utvrđivati da li je sukob imao unutrašnji ili međunarodni karakter.

Zatvaranje zarobljenika u štalu u Rovašima

11. Na osnovu provedenih dokaza, sud nalazi da je krajem maja ili početkom juna 1992. godine u Rovašima, zaseoku u Cerskoj, formiran pritvorski centar u jednoj štali. Namjena mu je bila da se u njega zatvore zarobljenici koji su kasnije trebali biti razmijenjeni. Prvi zatvorenik srpske nacionalnosti je bio Jakov Đokić i smatran je ratnim zarobljenikom. U početku je bio zatvoren u jednu vikendicu u selu Selimovići,

² Murat Šiljković, 18.04.2008. godine;

³ Murat Šiljković, Salih Jusić, 21.05.2008. godine, Ćamil Talović 21.05.2008. godine;

⁴ Dževad Musić, 28.04.2008. godine;

⁵ T23;

⁶ T23;

⁷ T24;

⁸ T26;

⁹ Vidi paragraf 19-33.

gdje je trebao biti zadržan do razmjene, ali je zbog granatiranja te kuće prebačen u štalu, na lokaciju koja je smatrana bezbjednijom.¹⁰

12. Štala je bila dimenzija 4 sa 5 metara i podijeljena je na viši i niži dio, bila je zazidana blokovima, krov je bio limeni, vrata i tavan su bili od drveta i na plafonu je bio poklopac.¹¹ To je bilo jedino mjesto za pritvor u tom području i u početku su u njoj bili smješteni i zarobljenici bošnjačke i srpske nacionalnosti. Odbrana nije osporavala da su šest zatvorenika srpske nacionalnosti iz optužnice bili zatvoreni u štali u različitim vremenskim periodima od maja 1992. do januara 1993. godine.
13. Tužilaštvo je dokazalo, izvan razumne sumnje, da je hapšenje bosanskih Srba, civila i ratnih zarobljenika, bilo povezano sa oružanim sukobom. Sud nalazi da je štala funkcionisala kao zatvor koji su koristile snage bosanske armije. Sud također nalazi da je najmanje tri Bošnjaka bilo zatvoreno u štali nekoliko mjeseci počevši od maja 1992. godine, zbog sumnje u saradnju sa neprijateljskim snagama.
14. Šest zatvorenika srpske nacionalnosti su lišeni slobode i zatvoreni pod slijedećim okolnostima:
 - **Jakov Đokić** je bio prvi zatvorenik srpske nacionalnosti koji je zatvoren u štalu. Zarobljen je oko 17. maja 1992. godine¹² u blizini Konjević Polja, od strane stanovnika sela Kostijerevo, i zatvoren u štalu (nakon što je najprije bio zatvoren u vikendici u Selimovićima). Kada je zarobljen nosio je uniformu JNA i bio je naoružan.¹³ Proveo je u štali osam mjeseci, nakon čega je, sa ostalim zatvornicima

¹⁰**Salih Jusić**, 21.05.2008.godine; **Džemil Babić**, 23.05.2008.godine –(„...dolaskom izbjeglica došlo je do narušavanja javnog reda i mira pa je komandir policije odredio osnivanje mjesta na koje bi se ljudi mogli privesti i pritvoriti...bila je jedna vikendica u Selimovićima i tu je određen pritvor gdje su u početku zatvarani bošnjaci zbog prekršaja...kada je počelo granatiranje prebačen je jedno kilometar od tog mjesta u jednu štalu...“);

¹¹ **Rade Pejić**, 25.04.2008.godine;

¹² **Vidosav Đokić**, 18.04.2008.godine („...moj sin je od kuće krenuo za Han Pijesak u zelenoj vojnoj uniformi, nije imao naoružanje...kurir Marko mi je rekao da je zarobljen u Konjević Polju oko 17 maja i da je u Cerskoj...“);

¹³ **Salih Jusić**: („...njega su zarobili ljudi koji su živjeli u Kostijerevo, ...bio je uniformisan...zasigurno znam da je imao punu ratnu spremu i municiju...“), **Džemil Babić**: („...te večeri je popaljeno selo Kostijerevo...došlo je do zarobljavanja Jakova Đokića koji je bio u SNB odijelu vojske JNA i naoružan...“); slično **Omerović Adil**, 14.05.2008.godine;

oko 26. januara 1993. godine¹⁴ prebačen u Srebrenicu, gdje je 1993. godine nastupila njegova smrt.¹⁵

- **Rade Pejić** zvani Mišo, civil srpske nacionalnosti iz Radave, Gobelj, lišen je slobode krajem aprila ili početkom maja 1992. godine od strane civilne policije zbog toga što je odbijao da preda pušku i da se pridruži teritorijalnoj odbrani Cerske.¹⁶ Kada je došao u štalu u njoj se nalazio Jakov Đokić kao i zarobljenici muslimanske nacionalnosti.¹⁷
- **Dragan Ilić**, koji je u to vrijeme imao 16 ili 17 godina, je zarobljen od strane vojnika teritorijalne odbrane Nova Kasaba u junu 1992. godine.¹⁸ Kada je zarobljen bio je naoružan.¹⁹ U štali je bio zatvoren oko sedam mjeseci, a u januaru 1993 je odveden u Srebrenicu,²⁰ gdje 1993. godine nastupila njegova smrt.²¹
- Oko 30. juna 1992. godine zarobljen je **Branko Sekulić**, u toku borbi sa snagama bosanske armije, odnosno od strane pripadnika teritorijalne odbrane sela Sebiočine i Burmice.²² Bio je ranjen u nogu iznad gležnja. Odveden je u štalu i boravio u pritvoru

¹⁴T39-Spisak lica koja se nalaze u pritvoru sačinjen od štaba oružanih snaga Srebrenica pod brojem 108/93 od dana 03.02.1993. godine;

¹⁵T5-Prijepis Rješenja Osnovnog suda Vlasenica broj R-17/98 od 17.06.1998. godine kojim se nestali Jakov Đokić proglašava umrlim; T7- Izvod iz Matične knjige umrlih općine Šekovići na ime Jakov Đokić, broj 05/10-202-290/07 od 23.4.2007. godine;

¹⁶Salih Jusić (...“njega su priveli ljudi iz civilne policije...komandir ratne stanice policije je bio Munib Avdić...“); Džemil Babić (...“Mišo nije zarobljen nego sam ga ja priveo, a prije toga sam sa njim razgovarao...pitali smo ga da se priključi u odbranu bilo gdje, a on je rekao da neće nego da hoće da bude razmijenjen...“);

¹⁷ Rade Pejić, 25.04.2008.godine;

¹⁸ Sladan Ilić, 15.05.2008.godine- (...“moj brat je krenuo kod djeda u selo Vukšići 26.juna 1992.godine i više se nije vratio,...na sebi je imao patike pantalone i šarenu jaknu...“);

¹⁹ Ejub Hadžić 18.04.2008.godine- (...Dragan Ilić je došao u Kasabu naoružan, komandant Esad Dedić mi je rekao da su ga zarobili jer je imao oružje i trebao je biti ispitan...odveli su ga u Cersku gdje je trebao biti razmijenjen za neku ženu ali do razmjene nije došlo...“), Fajko Kadrić, 22.05.2008.godine (...“čuo sam da je srbim zarobljen prilikom napada arkanovaca na Novu Kasabu...htjeli su da ga zamijene za neku ženu, to im nije uspjelo, pa su ga doveli u Cersku u pritvor...“);

²⁰ T39 Spisak lica koja se nalaze u pritvoru sačinjen od štaba oružanih snaga Srebrenica pod brojem 108/93 od dana 03.02.1993. godine;

²¹ T22 Izvod iz Matične knjige umrlih na ime Dragan Ilić, broj 03-202-698/2007 od 13.04.2007. godine;

²² Džemil Babić, 23.05.2008.godine; Omerović Adil 14.05.2008.godine;

u štali sedam jeseći, odnosno do januara 1993. godine.²³Njegova smrt je nastupila u Srebrenici 1993. godine, nakon što je tamo sproveden sa ostalim zatvorenici.²⁴

- **Anda Obradović**, jedina žena zatvorenik, zarobljena je prilikom vojne akcije u selu Kočani oko 17. septembra 1992. godine od strane TO Kamenice²⁵. Dovedena je u štalu oko 4. oktobra 1992. godine i ostala u njoj tri i pol mjeseca. Svjedočila je da je mobilizirana u VRS, ali je negirala da je bila vojnik. Svjedočila je da je nosila civilnu odjeću kada je zarobljena.Vojnik pod čijom je kontrolom bila nakon zarobljavanja svjedočio je da je ona tada nosila vojnu jaknu i da mu je rekla da je u vojsci bila kuharica.²⁶
- **Dušan Čestić**, rođen 1937. godine, je zarobljen na borbenoj liniji između sela Gobelj i Korijen.²⁷ Sproveden je u pritvor u štali od strane civilne policije oko 30. septembra 1992. godine.²⁸ Pronađen je mrtav u štali početkom oktobra, ubrzo nakon njegovog lišavanja slobode.

15. Oko 26. januara 1993.godine, Cersku su napale snage Bosanskih Srba. Pet gore navedenih zarobljenika koji su još uvijek bili živi, sprovedeni su iz štale u Srebrenicu radi razmjene.²⁹

16. Dokazima je utvrđeno da: su svi zatvorenici bili lišeni slobode od strane bosanskih vojnih ili civilnih vlasti; da je svaki od njih uhapšen iz razloga blisko povezanih sa oružanim sukobom, kao i da od momenta zatvaranja nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima. Prvobitno zatvaranje u istom objektu Muslimana, osumnjičenih za saradnju sa neprijateljem, potkrepljuje ovu činjenicu.

²³ **Rade Pejić** 25.04.2008.godine;

²⁴ **T-39; Rajko Sekulić** 18.04.2008..godine;

²⁵ **Džemil Babić** 23.05.2008.godine ;

²⁶ **Muharem Sinanović**, 21.04.2008 godine;

²⁷ **Čestić Željko-** 25.04.2008.godine („...otac mi je bio vojno angažiran na odbrani sela Korijen, imao je funkciju na liniji i koliko znam da je u zadnje vrijeme bio pri kuhinji...imao je zaduženo automatsko naoružanje koje je imao kod sebe...“);

²⁸ **Džemil Babić** 23.05.2008.godine („...Dušan Čestić zarobljen je od strane jedinica Ceranskog odreda pod komandom Bećira Mekanića...jedinica civilne policije ga je kroz sela povela u Cersku...doveli su ga u školu i sa njim je obavljen razgovor i nakon pola sata je izašao brkat visok bezbjednjak i dao mi kovertu da ga predam u zatvor u Rovašima...“);

²⁹ **Salih Jusić** je svjedočio da se pokušala izvršiti razmjena zarobljenika dok su još uvijek bili u štali; **T-39;**

17. U svojoj završnoj riječi, optužba je tvrdila da su Anda Obradović, Dragan Ilić, Rade Pejić i Jakov Đokić bili civili, a Dušan Čestić i Branko Sekulić ratni zarobljenici.
18. Na osnovu provedenih dokaza sud je utvrdio da je Rade Pejić bio civil, dok su Dušan Čestić, Branko Sekulić i Jakov Đokić bili borci. Usljed oprečnih i nedostatnih dokaza, Sud sa sigurnošću nije mogao utvrditi status Anđe Obradović i Dragana Ilić u vrijeme kada su zarobljeni. U skladu sa članom 50. stav 1. Dopunskog protokola I Ženevskim konvencijama, a koji propisuje: *“U slučaju sumnje da li je neko lice civil, to lice će se smatrati civilom”*, Sud ih smatra civilima u kontekstu njihovog zatvaranja od strane organa koji su ih zatvorili.

Kršnja člana 3. stav 1. tačka a. i c. Ženevskih konvencija iz 1949. godine, te člana 173. i 175. KZ BiH- premlaćivanja i zlostavljanje zarobljenika

19. Zaduženi za zatvaranje zarobljenika (civila ili ratnih zarobljenika) su dužni prema zakonima rata, i preciznije, prema Ženevskim konvencijama iz 1949. godine, da humano postupaju sa zatvorenima, te da ih zaštite od zlostavljanja od strane drugih osoba. Sud smatra da u konkretnom slučaju to nije učinjeno. Sud nalazi, izvan razumne sumnje, da je šest zatvorenika bilo podvrgnuto čestim premlaćivanjima od strane jedinica, od kojih su neke bile i jedinice izvan Cerske čiji pripadnici su ulazili u štalu da tuku zarobljenike iz „osvete“³⁰.
20. Sud je saslušao svjedočenja dva zarobljenika i tri stražara o zlostavljanju zarobljenika dok su bili zatvoreni u štali. Svjedoci su opisali česta premlaćivanja od strane vojnika koji su se vraćali sa fronta, koji su ulazili u štalu i tukli zarobljenike koji, zbog toga što su bili zatvoreni, nisu ni na koji način mogli izbjeći fizičko maltretiranje. Sud nalazi da su se premlaćivanja dešavala onako kako su opisali svjedoci Pejić Rade i

³⁰Bešir Aljukić, 13.05.2008.godine (“...pričalo se među borcima da se tamo dešavaju stvari koje nisu ljudske i kad bi neko izgubio nekog dragog, išao bi tamo da se sveti...“), Slađan Ilić 15.05.2008.godine („... Pejić Rade mi je rekao da ih niko nije maltretirao osim vojske koja naiđe i ako je neko od njihovih poginuo...“);

Obradović Anđa. Sud također nalazi da su oni bili izloženi ponižavanjima tako što su im se upućivale psovke te ih se nazivalo „četnicima” dok su bili u pritvoru.

21. Stražar u štali Ismet Hurić je svjedočio o povremenim premlaćivanjima zatvorenika. On je svjedočio da je jednom prilikom, Nurif Rizvanović, za kojeg misli da je bio vojni komandant bosanske armije u Tuzli, došao u zatvor sa nekim vojnicima. Nogom su otvorili zaključana vrata štale i ušli u nju, te su fizički zlostavljali zatvorenike. Veiz Bjelić, koji je također bio stražar u smjeni, je zatim popravio vrata i uništio sve vidljive tragove o njihovom prisustvu. Niko u komandi nije obaviješten o tom događaju. Drugi stražar u štali, Dževad Musić, je svjedočio o drugom događaju u kojem je učestvovao Nurif Rizvanović koji je došao sa četiri naoružana čovjeka i ušao u štalu kroz tavan. Svjedok je čuo jaukanje i vojnike koji psuju unutar štale. Prijetili su mu da će ga ubiti ako ikog obavijesti o tome. U strahu za svoj život, on to nije prijavio svojim pretpostavljenim.

22. U vezi sa navodima iz optužnice o maltretiranju i premlaćivanju šestoro gore navedenih zarobljenika Sud je utvrdio slijedeće:

23. **Rade Pejić** je tokom boravka u zatvoru bio premlaćen i zlostavljan u nekoliko navrata, ali ne od strane zatvorskih stražara, nego od strane drugih osoba koje su dolazile u štalu i udarali ih nogom i tukli, čak i kundacima od puške. Jednom prilikom je pretučen štapom dugim 2 metra dok ga je druga osoba pridržavala na podu. Svjedočio je kako mu se činilo da premlaćivanja zavise od dnevnog uspjeha bosanske armije. Kada je dan bio loš oni su često premlaćivani, a kada je dan bio uspješan nisu uopšte maltretirani. Svjedočio je da je premlaćen više puta, a jednom prilikom je izgubio svijest nakon što je udaren od zid. Oni koji su tukli zatvorenike često su im upućivali psovke i nazivali ih četnicima.

24. **Anđa Obradović** je svjedočila da su, dok je bila u pritvoru ona i drugi zatvorenici bili često premlaćivani i fizički zlostavljani od strane vojnika koji su se vraćali sa linija fronta. Premlaćivanja su se dešavala u štali gdje nisu mogli pobjeći od stalnih zlostavljanja. Izjavila je da su nju rjeđe tukli od muškaraca.

25. Rade Pejić je u svom svjedočenju naveo da je vidio da su samo muškarci bili premlaćivani. Njegovo svjedočenje, međutim, ne isključuje da je jedina žena koja je bila zatvorena također premlaćivana na način kako je ona opisala. Sud nema razloga da ne povjeruje svjedočenju zatvorenika da je ona sama bila premlaćivana, te nalazi da se to dešavalo na način kako je to ona opisala u svom svjedočenju.
26. Rade Pejić je također svjedočio da su tri zatvorenika **Dragan Ilić, Jakov Dokić i Branko Sekulić** (čija je smrt nastupila nakon što su odvedeni u Srebrenicu) bili premlaćivani dok su bili zatvoreni. Anđa Obradović je također svjedočila da su svi zatvorenici bili premlaćivani.
27. **Dušan Čestić** je, prema svjedočenju Radeta Pejića, takođe istučen prije nego je pronađen u štali obješen. Sudu nisu predloženi dokazi o povredama koje je zadobio kao posljedicu ovog premlaćivanja.
28. Kako je gore navedeno, Sud je na osnovu svjedočenja utvrdio da su grupe do pet vojnika bosanske armije u različitim veremenskim periodima ulazile u štalu da tuku zatvorenike i da ih vrijeđaju na nacionalnoj osnovi. Sud nalazi da je svaki od ovih zatvorenika bio izložen fizičkom i psihičkom zlostavljanju tokom boravka u pritvoru u štali.
29. Žalbeno vijeće Haškog tribunala je utvrdilo obilježja *okrutnog postupanja* kao kršenja zakona i običaja rata, zajednički član 3. stav 1. tačka a. Ženevskih konvencija, kao:³¹
- (i) Namjernu radnju ili propust ... koja nanosi tešku duševnu i tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo;
 - (ii) Počinjenu nad osobom koja aktivno ne učestvuje u neprijateljstvima.

³¹ Tužilac protiv *Zejnila Delalića, Zdravka Mucića, Hazima Delića i Esada Landže, broj predmeta IT-96-21-A, Presuda od 20. februara 2001. godine*, para. 424 (Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Delalić*, poznatim i pod nazivom predmet „Čelebići“).

30. Sud nalazi, izvan razumne sumnje, da su zatvorenici u štali– civilni ili vojni – bili podvrgnuti *okrutnom postupanju*, zabranjenom zajedničkim članom 3. stav 1. tačka a. Ženevskih konvencija – dok su bili u pritvoru.
31. MKSJ je definisao da **povrede ličnog dostojanstva** čine “sva djela ili propusti za koja se *općenito* smatra da imaju za posljedicu teško poniženje, degradaciju ili na drugi način teško vrijeđaju ljudsko dostojanstvo”.³² Sud također cijeni – koristeći gore navedene dokaze – da su zatvorenici bili izloženi povredama ličnog dostojanstva tokom boravka u zatvoru
32. Krivični zakon BiH ne daje preciznu definiciju „nečovječnog postupanja”. MKSJ je definisao „nečovječno postupanje” kao “Namjernu radnju ili propust protiv zaštićene osobe... koja nanosi tešku duševnu i tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo;”³³ Ova se definicija u suštini primjenjuje u odnosu na povrede zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, pri čemu ne propisuje da žrtva mora biti “zaštićena osoba”³⁴.
33. Sud cijeni da okrutno postupanje i povrede ličnog dostojanstva u konkretnom slučaju, ispunjavaju uslove za kvalifikaciju krivičnog djela kao *nečovječno postupanje*, odnosno Ratni zločin protiv civilnog stanovništva sankcionisan odredbom člana 173. stav 1. tačka c. KZ BiH i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, propisan odredbom člana 175. stav 1. tačka a. KZ BiH.

Mučenje

³² Tužilac protiv *Dragoĳuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića*, broj predmeta IT-96-23 & 96-23/1-A, Presuda od 12. juna 2002. godine, para. 163 (Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Kunarcac*).

³³ U kontekstu povreda člana 2. Statuta MKSJ, teška kršenja Ženevskih konvencija; Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Delalić*, para. 426; Tužilac protiv *Daria Kordića i Maria Čerkeza*, br.IT-95-14/2-A, Presuda od 17. decembar 2004. godine, para 39.

³⁴ MKSJ smatra da su elementi okrutnog i nečovječnog postupanja u suštini isti; *Tužilac protiv Naletilića i Martinovića*, IT-98-34-T, Presuda od 31.3.2003. godine, paragraf 246, Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Delalić*, paragraf 426; i da „nečovječno postupanje“ iz zajedničkog člana 3. ima jedanko značenje kao i nečovječno postupanje iz člana 2. (teška kršenja); *Tužilac protiv Daria Kordića i Maria Čerkeza*, IT-95-14/2-T, Presuda od 26.2.2001., paragraf 265.

34. Optužnica također tereti Ferida Hodžića za krivičnog djelo mučenja zbog propuštanja da spriječi ili kazni počinjenje istog. Međutim ona konkretno ne navodi koje radnje prerastaju u mučenje. U svojim završnim riječima Tužilaštvo tvrdi da su svi premlaćeni zatvorenici bili izloženi mučenju time što im je nanošena teška fizička bol.

35. Prema praksi MKSJ³⁵, koja je definisala mučenje kao ratni zločin prema međunarodnom humanitarnom pravu, elementi odnosno obilježja ovog djela su

- (i) ... nanošenje, djelom ili propustom, teškog bola ili patnje, tjelesne ili duševne; a pored toga
- (ii) djelo ili propust mora biti namjerno;
- (iii) mora biti usmjereno na to da se dobiju informacije ili priznanje, da se kazni, zastraši, ponizi ili prisili žrtva ili treće lice, ili da se vrši diskriminacija protiv žrtve ili trećeg lica na bilo kojoj osnovi;
- (iv) mora biti u vezi s oružanim sukobom; i
- (v) barem jedno od lica koja učestvuju u procesu mučenja mora biti javni funkcioner odnosno mora u svakom slučaju djelovati u ne-privatnom svojstvu, npr. kao de facto organ države ili bilo kojeg drugog entiteta koji vrši vlast.

36. Član 172. stav 2. tačka (e) KZ BiH definiše mučenje (u odnosu na zločin protiv čovječnosti) kao namjerno nanošenje snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje osobi zadržanoj ili pod nadzorom optuženog, izuzimajući bol ili patnju koja je posljedica isključivo izvršenja zakonitih sankcija.³⁶

37. Sud ne vidi nikakvog razloga da odstupa od definicije mučenja koja je bila na snazi prema međunarodnom običajnom pravu u to vrijeme, kao i od definicije prema

³⁵ *Tužilac protiv Ante Furundžije* IT-95-17/1-A, Presuda, 21. juli 2000. godine, para.111. Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Kunarac*, paras. 142-148.

³⁶ Ovo je odraz definicije iz člana 7. stav 1. tačka e. Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda u vezi sa zločinima protiv čovječnosti, koji je stupio na snagu 1.7.2002. godine. Definicije iz člana 172. KZ BiH i člana 7. Rimskog statuta u odnosu na ratne zločine ne propisuju „zabranjenu svrhu“, navedenu u elementu (iii), kao što je slučaj u praksi MKSJ.

Krivičnom zakonu BiH. Primjenjujući ovu definiciju, Sud na osnovu izvedenih dokaza Tužilaštva, nije našao da su okrutno postupanje i povrede ličnog dostojanstva u konkretnom slučaju dostigli nivo težine bola ili patnje potrebne za utvrđivanje mučenja koji se traži po međunarodnom humanitarnom pravu.

Smrt Dušana Čestića

38. Jedan zatvorenik, Dušan Čestić, je preminuo dok je bio zatvoren u štali. Optužnica tereti optuženog po osnovu komandne odgovornosti za ovu smrt, zato što to nije spriječio ili što nije kaznio počinioca. Navodi se i povreda zajedničkog člana 3. stav 1. tačka a. Ženevskih konvencija koji uključuje i ubistvo. Optužnica navodi da je zatvorenik bio udaran rukama i nogama, te da je smrt nastupila kao rezultat ovog fizičkog zlostavljanja.
39. Dokazi, međutim, utvrđuju da je zatvorenik pronađen kako visi sa stropa štale i to ubrzo nakon što je zatvoren u tom objektu. Tri svjedoka su svjedočila da je zatvorenik počinio samoubistvo. Ekshumacija posmrtnih ostataka je izvršena 2006. godine, a obdukcija nije mogla utvrditi tačan uzrok smrti.³⁷ Službena lica i medicinsko osoblje došla su u štalu da pregledaju to mjesto nakon što su obaviješteni o smrti.³⁸
40. Tri svjedoka su svjedočila da je Dušan Čestić odveden u štalu krajem septembra ili početkom oktobra 1992.³⁹ Jedan je izjavio da je bio tamo oko deset dana,⁴⁰ dok su tri svjedoka rekla da je on umro iste noći kada je uhapšen.⁴¹ Noć prije svoje smrti, Dušan Čestić se žalio na bol u bubrezima,⁴² i plakao je.⁴³ (Rođak preminulog je potvrdio njegovu bolest bubrega i da je bio lošeg zdravlja.⁴⁴) Dušan Čestić nije

³⁷ Nalaz i mišljenje vještaka sudskomedicinske struke Dr. Željko Karan;

³⁸ **Babić Džemil** 23.05.2009.godine („...ujutro sam bio ponovo dežurni kada je došao kurir i rekao da je Dušan Čestić izvršio samoubistvo vješanjem,... komandir Zuhdija Agić uzeo je dva policajca i otišao na uvidaj kojem su pristvovali i Bećir Mekanić i medicinsko osoblje...“);

³⁹ **Rade Pejić, Dževad Musić i Ismet Hurić**;

⁴⁰ **Rade Pejić**;

⁴¹ **Dževad Musić**, 28.04.2008.godine, **Ismet Hurić** 28.04.2008.godine i **Džemil Babić**.

⁴² **Rade Pejić**;

⁴³ **Nurija Hurić** 15.05.2008.godine ;

⁴⁴ **Rajko Čestić**, 18.04.2008.godine;

- mislio da će preživjeti i rekao je Radu Pejiću da kaže njegovoj porodici o tome gdje i kako je umro. Rade Pejić se probudio slijedeće jutro i vidio stražare kako iznose tijelo Dušana Čestića iz štale.
41. Tri stražara u štali su svjedočila da se preminuli objesio na stub u štali.⁴⁵ Dževad Musić je lično skinuo tijelo sa stuba.⁴⁶
 42. Dušan Čestić je zarobljen oko 30. septembra 1992. godine. Anđa Obradović, koja je dovedena u štalu oko 3. ili 4. oktobra 1992. godine, nije ga vidjela u štali. Osim dokaza T-10, nisu uloženi precizni dokazi o datumu smrti.⁴⁷ Sud nalazi da je Dušan Čestić umro u štali između 30. septembra 1992. godine i 4. oktobra 1992. godine.
 43. Sud je saslušao dokaze o tome da su civilna policija i vojni komandant Bećir Mekanić došli u štalu nakon smrti da bi ispitali šta se desilo Dušanu Čestiću.⁴⁸ Komandir policije Zuhdija Agić i medicinsko osoblje su također došli u štalu nakon smrti, a Džemil Babić je svjedočio, “da je utvrđeno da je on počinio samoubistvo vješanjem”. U spis nisu uloženi dokazi o tom dolasku ili istrazi.
 44. Tužilaštvo nije pružilo dokaze koji bi definitivno dokazali uzrok smrti. Zatvorenici u štali nisu vidjeli kako je došlo do njegovog vješanja. U završnim riječima sama tužiteljica je navela da je uzrok smrti nepoznat. Dodala je i to da se on nije objesio. Usprkos tome, tužiteljica je navela da su njegove posljednje riječi bile: „ovo više ne mogu izdržati“.
 45. U ovim okolnostima jedini zaključak Suda je da je smrt zatvorenika nastupila dok je bio u pritvoru, što je tragičan događaj. Međutim, Sud u opisanim okolnostima ne može nikome pripisati odgovornost za njegovu smrt. Tužilaštvo nije izvelo dokaze o tome da je zarobljenik ubijen – ili da je njegova smrt nastupila kao posljedica povreda

⁴⁵ **Ismet Hurić, Nurija Hurić i Dževad Musić;**

⁴⁶ **Dževad Musić,** 28.04.2008.godine;

⁴⁷ **T10-**Izvod iz matične knjige umrlih opštine Šekovići br.05/10-203-689/07 od 07.09.2007.godine na ime Dušan Čestić, međutim sud smatra da ovaj dokaz nije podoban za utvrđivanje tačnog datuma smrti, budući da je u istom naveden datum smrti na osnovu rješenja o proglašenju nestale osobe umrlom;

⁴⁸ **Bešir Aljukić,** vidjeti također **Nurija Hurić, Ismet Hurić i Dževad Musić;**

zadobijenih udarcima nogama i premlaćivanjem – niti da optuženi snosi bilo kakvu direktnu odgovornost za tu smrt.

46. Ferid Hodžić se tereti za komandnu odgovornost zbog toga što nije spriječio ubistvo zarobljenika, te što nije kaznio počinioca ubistva. Kako Tužilaštvo nije dokazalo da je zarobljenik Dušan Čestić ubijen, odnosno da je njegova smrt nastupila kao posljedica premlaćivanja po svim djelovima tjela, to nisu potvrđeni navodi iz optužnice.

Primjenjivost člana 121. Treće ženevske konvencije u vezi sa postupanjem sa ratnim zarobljenicima iz 1949. godine

47. Optuženi se također tereti za povredu člana 121. Treće ženevske konvencije iz 1949. godine zato što nije naredio službenu istragu, koja je neophodna nakon svake smrti ili ozbiljnog ranjavanja, nanesenog ili za koje se sumnja da je naneseno od strane stražara, drugog ratnog zarobljenika ili druge osobe. Iako je Sud već utvrdio da je, obzirom na okolnosti ovog predmeta (oslobađajuća presuda i utvrđeno kršenje odredbe Zajedničkog člana 3. stav 1. tačka a.) karakterizacija sukoba nevažna, on se bavi ovim pravnim pitanjem zato što optužnica konkretno tereti optuženog za i kršenje člana 121. Treće ženevske konvencije.

48. Da li bi optuženi *mogao* biti optužen i osuđen za povredu člana 121. Treće Ženevske konvencije zavisi od dva pitanja. Prvo, da li je optužba dokazala da optuženi snosi komandnu odgovornost za zatvor. Ovom pitanju sud će se vratiti kasnije.

49. Drugo pitanje je primjenjivost ove konkretne odredbe na unutrašnji oružani sukob (kako ga je preciziralo Tužilaštvo). Naime, Treća ženevska konvencija koja se odnosi na postupanje prema ratnim zarobljenicima, osim člana 3. koji je zajednički za sve četiri konvencije i dva dodatna protokola, izričito se primjenjuje u međunarodnim oružanim sukobima. Odluka Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu Tadić o nadležnosti tvrdi da:⁴⁹

⁴⁹ Tužilac protiv *Duška Tadića*, broj predmeta IT-94-AR72, Odluka na prijedlog Odbrane o posebnoj žalbi na nadležnost, od 2. oktobra 1995. godine, para. 126;

Stupanje na scenu gore pomenutih opštih pravila o unutrašnjem oružanom sukobu ne znači da se svi aspekti unutrašnje borbe regulišu kroz opšte međunarodno pravo. Mogu se primjetiti naročito dva ograničavajuća faktora: (I) samo je određeni broj pravila i principa kojima se regulišu međunarodni oružani sukobi vremenom proširen postavši primjenjiv na unutrašnje sukobe; i (ii) ovo proširenje nije izvršeno putem potpunog i mehaničkog prenošenja ovih pravila na unutrašnje konflikte, već je prije opšta suština ovih pravila, a ne njihova detaljna regulativa, postala primjenljiva na unutrašnje sukobe.

50. *Pravilnik i studija MKCK iz 2005. godine o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu* zaključuje da su neki članovi ove Konvencije, pored zajedničkog člana 3. stekli status običajnog prava i sada se primjenju i na unutrašnje i na međunarodne oružane sukobe. Međutim, ne govori ništa o trenutnom statusu člana 121. u odnosu na običajno pravo. Relevantne odredbe Dopunskog protokola II ne sadrže konkretne odredbe člana 121. Treće ženevske konvencije. Tužilaštvo nije uložilo podneske ili dokaze koji pokazuju da je član 121. stekao status običajnog prava u primjeni na unutrašnje oružane sukobe. Također nije iznijelo stav o tome kako se povreda njegovih odredbi kriminalizira u međunarodnom humanitarnom pravu.

51. U ovakvim okolnostima Sud, nakon što je utvrdio da nije neophodno da okarakterizira oružani sukob kao unutrašnji ili međunarodni, nije spreman da utvrdi bilo kakva kršenja člana 121. od strane bilo koga u kritičnom periodu. Stoga Sud smatra da nije neophodno da utvrđuje da li istraga, koja se sastojala iz pregleda tijela od strane doktora i posjete pritvorskom centru od strane službene osobe, nije takva „službena istraga” koju nalaže član 121. Treće Ženevske konvencije.

Uslovi zatočenja u štali – da li se njima krši član 3. stav 1. tačka a. i c. Ženevskih Konvencija i član 173. i 175. Krivičnog zakona BiH

52. U optužnici se navodi da su uslovi zatočenja predstavljali nečovječno postupanje iz člana 173. i člana 175. KZ BiH. Sud smatra da su uslovi zatvaranja bili takvi da su

predstavljali nečovječno postupanje, u mjeri u kojoj su zatvorenici bili podvrgavani premlaćivanju i poniženju, međutim, Sud ne nalazi da su ostali uslovi zatvaranja doveli do kršenja Zajedničkog člana 3., odnosno odredbi članova 173. i 175. KZ BiH, te da se kao takvi mogu okvalifikovati nečovječnim postupanjem.

53. Naime, Sudu je predložen veći broj dokaza o uslovima zatočeništva zatvorenika. Sud se uvjerio da su zatvorenici bili zatočeni u štali u periodu do sedam mjeseci u veoma lošim uslovima, sa malo hrane i vode, bez struje, da su nuždu obavljali u kanti i da su spavali na podu na slami koja inače služi za stoku, te da su koristili stare kapute kako bi se ugrijali tokom noći. Zatvorenici su povremeno izvođeni napolje u šetnju i na vazduh. Svaki dan im je donošena hrana dok se voda u štalu donosila u kanti. Zatvorenica i muški zatvorenici su morali da koriste istu kantu za vršenje nužde, a zatvorenica je morala da se njom služi u prisustvu muških zatvorenika.
54. Rade Pejić i Anđa Obradović su opisali kako su spavali na prljavom betonskom podu prekrivenom slamom i kako su koristili stare kapute da se pokriju kada je bilo hladno. Dobili su vaške i bili su prljavi. Rade Pejić je opisao kako je, kada su dani postali hladniji, komandant Muradif donio u štalu peć i drva da se zatvorenici ugriju. Zatvorenicima je povremeno dopuštano da izlaze na svjež vazduh i da se ugriju oko vatre koju su koristili stražari. Muradif je takođe donio britve da se zatvorenici obriju i operu, i pomogao je onima koji nisu mogli da se sami obriju.
55. Nije im pružana nikakva medicinska pomoć, čak ni Branku Sekuliću koji je bio ranjen u nogu. Medicinska pomoć koju je primio Branko Sekulić (osim medicinske intervencije koja mu je pružena nakon samog zarobljavanja, a prije zatvaranja u štalu)⁵⁰, sastojala se od toga da su mu stražari ranu ispirali vodom.⁵¹ Zatvorenici su generalno od Muradifa i stražara dobijali hranu, supu ili hljeb, dva puta dnevno. Anđa Obradović je opisala kako je ta hrana više izgledala kao krma za stoku nego kao nešto za ljudsku ishranu, ali je takođe rekla da su zatvorenici jeli isto što i drugi ljudi. Stražar Salko Hurić je od kuće donosio dodatnu hranu zatvorenicima i jednako se

⁵⁰ **Fajko Kadrić** je bio načelnik saniteta i izjavio je da su ranu temeljito očistili, zbrinuli po pravilima ratne hirurgije i da mu je stavljen zavoj;

⁵¹ **Rade Pejić** 25.04.2008.godine;

- ponašao prema muslimanskim i srpskim zatvorenicima. Zatvorenici su primali dodatnu hranu od muslimanskih izbjeglica iz Gobelje.⁵² Stražari koji su čuvali štalu dali su slične iskaze u vezi sa hranom koju su zatvorenici dobijali.⁵³
56. Kroz poređenje, Sud mora ocijeniti opšte životne uslove civila i vojske u Cerskoj u to vrijeme. Sudu je predočena znatna količina dokaza od strane svjedoka i tužilaštva i odbrane, o užasnim životnim uslovima svih stanovnika Cerske u to vrijeme.
57. Do ljeta 1992.g. humanitarna katastrofa je bila na pomolu. Priliv izbjeglica je životne uslove učinio nepodnošljivim. Prema nekim procjenama, Cerska je bila prenaseljena s 30 000 stanovnika i izbjeglica koje su bježale pred napadima JNA i vojske bosanskih Srba. Stalna granatiranja su dovela do toga da je većina kuća u Cerskoj bila neuslovna za život. Izbjeglice su smještene u lokalnu školu, i sa mještanima i seoskim stražama, u neoštećene kuće. Prema procjenama, 40 do 50 ljudi je bilo zbijeno u pojedinačne kuće, a 35 do 40 ljudi je živjelo u jednoj učionici.⁵⁴ Čak ni to nije bilo dovoljno za smještaj hiljada izbjeglica. Mnogi su morali da spavaju u poljima, štalama i kolibama, bez sanitarnih uslova i perući se u rijeci.⁵⁵ Civili su spavali u štalama koji se obično koriste za držanje stoke, a tri stražara koji su čuvali pritvor su takođe živjela u štali i spavala na daskama iznad životinja.⁵⁶
58. Većina ljudi koji su živjeli u Cerskoj nisu imali pristup toaletu. Svjedoci su izjavili da se nisu kupali oko devet mjeseci. Nisu se redovno hranili. Kako kažu, uslovi u kojima su živjeli su se malo razlikovali od životnih uslova zatvorenika. Ljudi su bili bez struje i vode, i vladala je hronična nestašica hrane.⁵⁷ To područje je u okruženju protivničkih snaga.
59. Svjedoci tužilaštva su posvjedočili da je u Cerskoj situacija s hranom bila katastrofalna. Selo je bilo pretrpano izbjeglicama, a seoske straže su imale problema u

⁵² Kao što su Hasan Gobelić i Fadil Burić-svjedočenje **Pejić Rada**;

⁵³ Nuriya Hurić, Dževad Musić i Ismet Hurić;

⁵⁴ **Salih Jusić**, 21.05.2008. godine;

⁵⁵ **Dževad Musić, Salih Jusić, Camil Talović, Nuriya Hurić**;

⁵⁶ **Nuriya Huric, Dževad Musić i Ismet Hurić**;

⁵⁷ **Muharem Sinanović**;

nalaženju hrane. Zatvorski čuvar Dževad Musić, je, na primjer, svjedočio da je za šest mjeseci izgubio 20 kilograma. Situacija s hranom je bila toliko loša da su ljudi bili prinuđeni da jedu zob.⁵⁸ Prema iskazima svjedoka, zatvorenici su dobijali istu hranu kao i borci na prvoj liniji. Svjedok Talović Ćamil, koji je radio kao kuhar u zajedničkoj kuhinji za izbjeglice i vojnike, izjavio je da se zatvor snadbijevao hranom iz te zajedničke kuhinje i da ga je stražar Hurić znao upitati za dodatnu hranu za zatvorenike kada su bile neke svetkovine. Bilo je dana kada su srpski zatvorenici dobijali hranu, dok je ostalo stanovništvo Rovaša gladovalo.⁵⁹

60. Prema navodima iz optužnice i kako je tužilaštvo navelo u završnoj riječi, uslovi zatočenja u štali u konkretnom slučaju predstavljaju nečovječno postupanje sankcionisano odredbama članova 173. i 175. KZ BiH. Kao što je gore opisano, Sud je primijenio definiciju MKSJ za nečovječno postupanje prema međunarodnom običajnom pravu.
61. Ne smije se dopustiti da uslovi zatočenja padnu ispod dozvoljenog najnižeg praga. Taj prag se, međutim, ne može primijeniti u apstraktnom smislu, pa je Sud, u vezi s tim, cijenio životne uslove stanovništva u Cerskoj upoređujući ih sa životnim uslovima zatvorenika.
62. Dokazi ukazuju da su životni uslovi u štali bili slični onima u Cerskoj, Rovašima i na području opštine Vlasenica. Čak se i u pismenim podnescima odbrane priznaje da zatvorski uslovi u štali “nisu bili odgovarajući”. Uprkos očiglednim nedostacima u uslovima zatočenja, Sud ne smatra da su zatvorenici bili zatočeni u uslovima koji su se bitno razlikovali od prevladavajućih životnih uslova slobodnog civilnog stanovništva. Sud ne smatra da uslovi zatočenja sami po sebi (bez premlaćivanja i poniženja) zapravo znače namjerni čin ili nečinjenje koje ima za rezultat ozbiljnu psihičku ili fizičku patnju ili povredu, ili predstavljaju ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo.

⁵⁸ Besir Alukić i Sejfudin Hodžić, 23.01.2009.godine;

⁵⁹ Sejfudin Hodžić;

63. Sud se nije uvjerio da stvarni uslovi zatočenja – za razliku od premlaćivanja i poniženja – zapravo predstavljaju okrutno postupanje ili povredu ljudskog dostojanstva iz zajedničkog člana 3. stav 1. tačka a) Ženevskih konvencija.

Navodno kršenje člana 27. Četvrte ženevske konvencije

64. U optužnici se takođe navodi povreda člana 27. Četvrte ženevske konvencije, koji se primjenjuje na međunarodne oružane sukobe. Upkos tome što je sukob od strane tužilaštva označen kao interni, u optužnici se ne navodi kršenje člana 5. Dopunskog protokola II kojim se reguliše nečovječno postupanje prema civilima u internom oružanom sukobu. Nakon što je utvrdilo da uslovi zatočenja sami po sebi nisu takvi da se njima krši član 3. stav 1. tačka a) Ženevskih konvencija, nego da se taj član krši fizičkim zlostavljanjem zatvorenika, nije bilo potrebno da Sud utvrdi da li je član 27. prekršen.

Navodno naređivanje nezakonitog lišavanja slobode i zatvaranja

65. Optužnica sadrži tvrdnju koja je pravno neodrživa, da je optuženi naredio nezakonito hapšenje ratnih zarobljenika. Optužnica, međutim, ne daje pojedinosti prema kojima je nešto bilo nezakonito u načinu na koji su uhapšeni. Tužilaštvo nije dostavilo bilo kakve dokaze prema kojima je Ferid Hodžić naredio hapšenje ratnih zarobljenika. Nije pružena nikakva argumentacija da je ta optužba dokazana, niti da bi bilo nezakonito da jedna strana u oružanom sukobu zarobi neprijateljske vojnike kao ratne zarobljenike. Sud ne razumije ovu optužbu i ističe da zarobljavanje i zatvaranje ratnih zarobljenika, samo po sebi nije krivično djelo.

66. Optuženi se optužnicom tereti i da je naredio nezakonito lišavanje slobode i zatvaranje civila. Nikakvim dokazima se ne upućuje na to da je optuženi to zapravo i učinio. U završnoj argumentaciji Tužilaštva ne ukazuje se na tu tvrdnju. Odbrana je u pismenim podnescima ocijenila dokaze u vezi sa zarobljavanjem svakog zatvorenika,

te smatra da nema dokaza da je optuženi učestvovao u njihovom hapšenju⁶⁰. Sud je saglasan sa ovim podnescima. Tužilaštvo smatra da civilni zatvorenici nisu bili informisani o razlozima zbog kojih su zatvoreni, niti je protiv njih podizana optužnica, niti vođen sudski postupak, te je stoga njihovo zatvaranje bilo nezakonito.

67. Međutim, tužilaštvo nije pružilo nikakav dokaz kojim bi potkrijepilo optužbu da je Ferid Hodžić naredio hapšenje nekog srpskog civila (bilo zakonito ili nezakonito), ili da je naredio njihovo zatvaranje u štalu. To ne proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka iz kojih je uočljivo da je Jakov Đokić zarobljen od strane stanovnika sela Kostijerevo, Dragan Ilić od strane TO Nova Kasaba koja je bila pod komandom Dedić Esada, Anđa Obradović od strane TO Kamenice, a Rade Pejić od strane civilne policije čiji je komandir bio Zuhdija Agić. Nisu uvedeni dokazi da je optuženi naredio njihovo lišavanje slobode ili zatvaranje. Stoga Sud nije uvjeren da je optuženi naredio da se bilo ko od ovih civila zatvori u štalu.

Komandna odgovornost Ferida Hodžića u Cerskoj u periodu između maja 1992. i januara 1993. godine

68. Optuženi se tereti optužnicom da je djela počinio u svojstvu komandanta Teritorijalne odbrane Vlasenice, sa komandnim mjestom u zaseoku Rovaši u Cerskoj. Nadređeni ili komandant se može smatrati krivično odgovornim za djela njegovih podređenih, ako su ispunjena sljedeća tri zakonska elementa⁷⁰:

- i. Postojanje odnosa nadređeni-podređeni između komandanta ili nadređenog i navodnog glavnog počinitelja;
- ii. Nadređeni je znao ili je imao razlog da zna da je podređeni namjeravo počinuti takva djela ili da ih je počinio; i
- iii. Nadređeni nije poduzeo neophodne i razumne mjere da spriječi takva djela ili da kazni počinitelje istog

⁶⁰ vidi stavke od 87 – 91

⁷⁰ Presuda po žalbi u predmetu *Čelebići*, t. 189-198, 225-226, 238-239, 256, 263 i 346; Presuda po žalbi u predmetu *Aleksovski*, t. 72 i 76; *Tužilac protiv Daria Kordića i Marja Čerkeza*, presuda, predmet br. IT-95-14-PT/2T od 26.2.2001. (Presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*), t. 401.

69. Tužilaštvo mora dokazati izvan razumne sumnje da je nadređeni imao stvarnu kontrolu nad podređenim u smislu da je nadređeni imao stvarnu mogućnost da spriječi ili kazni kriminalno ponašanje podređenog.⁶¹ MKSJ smatra da „je to prag koji treba ispuniti u utvrđivanju odnosa nadređeni-podređeni“.⁶²
70. Provedeni dokazi ukazuju da je optuženi postavljen za komandanta bosanskih snaga TO u Vlasenici prije izbijanja sukoba početkom aprila 1992.godine, te da je ostao na tom položaju najmanje do 26. aprila 1992.godine. Međutim, Sud nije u mogućnosti da sa sigurnošću donese zaključke u vezi sa njegovom komandnom ulogom u Cerskoj, ako je uopšte i postojala, u periodu u kojem je on tamo boravio. Nemoguće je izvesti bilo kakve zaključke da je on imao efektivnu kontrolu nad bilo kim ko je počinio djela navedena u optužnici.
71. Dokazi o tome ko je komandovao vojnim snagama u Cerskoj između maja 1992.godine i januara 1993.godine su nejasni, konfuzni i povremeno oprečni. Neki svjedoci su izjavili da je optuženi imao neku komandnu odgovornost nakon što je stigao u Cersku u aprilu 1992.godine. Drugi navode da je u sukobu između osoblja komande štaba nadjačao Bećir Mekanić.
72. Samo je jedan svjedok, Bego Uvalić, neposredno svjedočio da je optuženi bio vojni komandant u Cerskoj i da je imao komandnu odgovornost za zatvor štala i njegovo osoblje. Međutim, u važnim aspektima svog svjedočenja, ovaj svjedok nije govorio istinu, kao što je negiranje da je bio predsjednik ratnog predsjedništva u Vlasenici i da je potpisao brojne dokumente na kojima se nalazi njegov potpis. Odbrana je iznijela dokaze vještačenjem po vještaku grafologu, kojem je sud u cjelosti poklonio vjeru, a kojim se dokazuje da je Bego Uvalić potpisao veliki broj dokumenata u svojstvu predsjednika ratnog predsjedništva.⁶³ Svjedok je, međutim, porekao da je potpisivao te dokumente ili da je ikada bio na tom položaju. Tužilaštvo se u završnoj riječi saglasilo s tim da je Uvalić bio na toj poziciji u to vrijeme, ali je smatralo da,

⁶¹ *Tužilac protiv Nasera Orića*, IT-03-68-A, Presuda od 3.7.2008. paragraf 91; *Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure*, IT-01-47-A, Presuda od 22.4.2008., pasus 20; Presuda po žalbi u predmetu *Delalić*, paragrafi 196, 256.

⁶² Presuda po žalbi u predmetu *Halilović*, paragraf 59. Presuda po žalbi u predmetu *Delalić*, paragraf 256.

⁶³ Nalaz i mišljenje vještaka grafologa Zlatka Dugančića;

bez obzira na to, Sud treba da prihvati Uvalićev iskaz kao vjerodostojan i pouzdan u vezi sa Feridom Hodžićem, iz razloga što je, po mišljenju Tužilaštva, njegovo negiranje rezultat pritiska kojem je bio izložen kako bi na svjedočenju osporavao da je Ferid Hodžić bio komandant.

73. Međutim, komandna odgovornost je navedena u odnosu na zlostavljanje zatvorenika u štali, a Sudu su predočeni i dokazi prema kojima bi ratno predsjedništvo bilo odgovorno za zatvor u štali. Stoga je Uvalić imao jasan motiv da kaže da je neko drugi (poput Ferida Hodžića) mogao biti za to odgovoran. U takvim okolnostima Sud ne može prihvatiti njegov iskaz kao pouzdan ili vjerodostojan u smislu da li je optuženi imao komandnu odgovornost nad vojnim snagama ili u zatvoru štala.
74. Dokazi zapravo ukazuju da u Cerskoj nije postojala jedinstvena vojna komandna struktura u inkriminisano vrijeme. Jedan svjedok je Cersku opisao kao „stanje anarhije i haosa“, da su ljudi stizali sa svih strana sa svojim oružjem i raznim komandantima, te da je „funkcionisanje vlasti padalo kao kula od karata“.⁶⁴ To bi mogao biti tačan opis onoga što se tada dešavalo.
75. Svjedoci su optuženog oslovljavali sa „komandante“, ali je, u svjetlu njihovog svjedočenja, očigledno da je bilo i drugih komandanata. Dokazi ukazuju na to da su se najmanje još trojica borila za poziciju vojnog komandanta u Cerskoj. Uloženi dokumenti ne pružaju dovoljno dokaza o jedinstvenoj komandnoj strukturi, ulozi optuženog u nekom lancu komandovanja, ili odgovornosti za funkcionisanje zatvora u štali.
76. Vahid Karavelić je svjedočio, a Sud prihvata da je Ferid Hodžić bio postavljen za komandanta TO u Vlasenici prije izbijanja rata, te da je ostao na toj poziciji do pada Vlasenice 26. aprila 1992. godine, kada je efektivno izgubio svaku vlast.⁶⁵ Iskaz je, međutim, bio nedosljedan i oprečan u pogledu njegove uloge kada je stigao u Cersku. U završnom podnesku odbrane se tvrdi da je od kraja maja do sredine juna ili jula

⁶⁴ Ćamil Talović 21.05.2008.godine;

⁶⁵ Vahid Karavelić 12.09.2008.godine, Ilijas Jašarević 14.05.2008.godine,; Sejfudin Hodžić 23.01.2009.godine;

1992.godine, Ferid Hodžić bio komandant zajedničkog štaba za Vlasenicu, Bratunac i Zvornik, ali bez ikakve efektivne kontrole.⁶⁶

77. Nakon pada Vlasenice u aprilu 1992.godine., optuženi i manji broj naoružanih ljudi su se s velikom grupom izbjeglica krili po šumama, u nadi da će se vratiti u grad. Kada su shvatili da je povratak u Vlasenicu nemoguć, uputili su se u Cersku, jedinu teritoriju koja je još uvijek bila pod kontrolom bosanskih snaga.⁶⁷

78. Početkom maja 1992.godine, odbrana Cerske je organizovana na lokalnom nivou. Gotovo svako selo u tom kraju je imalo neku naoružanu grupu organizovanu oko lokalnih vođa. Veličina i sastav su se razlikovali od sela do sela. Grupe su nosile nazive prema selima iz kojih su dolazile, npr. Cerani, Rogošani, Skugurčani. Grupe su malo sarađivale, a i ako jesu, to je uvijek bilo na dobrovoljnoj osnovi.⁶⁸

79. Kada je stigao u Cersku, Ferid Hodžić je pokušao da objedini naoružane lokalne grupe pod jedinstvenu vojnu komandu. U jednoj kući je sazvaio sastanak i pitao ih koje vojne činove imaju. Zatim je podijelio imenovanja.⁶⁹ Međutim uprkos njegovim nastojanjima, nije izgledalo da je TO Cerske transformisana u jedinstveno tijelo. Njegovi naponi su nailazili na brojne prepreke od kojih je jedna bila snažno suparništvo među lokalnim vođama, što je dovelo do toga da su ostali podijeljeni i izolovani jedni od drugih. Sudu su predočeni dokazi prema kojima su Rovaši u inkriminisano vrijeme zapravo imali nekoliko komandanata, uključujući Ferida Hodžića, Nurifa Rizvanovića, Bećira Mekanića i Velida Šabića, te da je svaki od njih vodio svoju grupu.⁷⁰ Ostale lokalne vođe, Mirsad Sulcjanović iz Skugrića, Šemso Salihović iz Cerske, Šaban Muminović, Bešir Aljukić, Fikret Mustafić iz Tumača i Maćesa, i Esad Dedić iz Nove Kasabe⁷¹ su se takođe borili za položaj komandanta i među njima je vladalo rivalstvo. Skoro svaka grupa je djelovala na isti način i

⁶⁶ Završni podnesak odbrane, para. 50;

⁶⁷ **Fajko Kadrić;**

⁶⁸ **Salih Jusić, Ćamil Talović, Adil Omerović, Bešir Aljukić i Esad Maljišević;**

⁶⁹ **Bešir Aljukić;**

⁷⁰ **Muharem Sinanović i Murat Šiljković;**

⁷¹ **Ejub Hadžić** je svjedočio da je stupio u Teritorijalnu odbranu Nova Kasaba i da je Esad Dedić bio njegov komandant i da mu je izdao identifikacionu karticu TO;

isključivo bila pod kontrolom lokalnih vođa.⁷² Nedostatak oružja i municije, te vrijeme i naponi uloženi za ublažavanje teške humanitarne situacije u Cerskoj, koja je bila prouzrokovana srpskim napadima u opštini Vlasenica, dodatno su otežali uspostavljanje adekvatne hijerarhijski ustrojene vojne organizacije.⁷³

80. Nurif Rizvanović je otprilike u junu 1992.g. stigao sa oko 500 naoružanih muškaraca i lokalnim borcima se predstavio kao komandant. Sudu su predloženi dokazi da je on imao najviše uspjeha u uspostavljanju kontrole i u nametanju za glavnog komandanta grupama boraca iz tog kraja. Podijelio je vojne iskaznice lokalnom stanovništvu koje je željelo da stupi u 282. jedinicu. Neke vođe lokalnih grupa su osporavale njegove ambicije u vezi sa komandovanjem, ali su lokalni borci slušali Rizvanovićeva naređenja jer su ga se plašili i smatrali su njega, a ne Ferida Hodžića, svojim komandantom.⁷⁴ Fajko Kadrić je izjavio da je Nurif Rizvanović došao sa dokumentom na osnovu kojeg mu da je dato ovlaštenje da preuzme ukupnu kontrolu nad snagama u Cerskoj.

81. Murat Šiljković je izjavio da je stupio u lokalnu teritorijalnu odbranu kada je kao izbjeglica stigao u Cersku. Nisu postojale zvanične procedure za stupanje u vojsku jer je jedinica formirana na lokalnom nivou kako bi štitila selo i njene stanovnike. Svako selo je štitilo sopstvene odbrambene linije. On je svjedočio da nije postojao lanac komandovanja, niti je bilo oružja i uniformi. Njegov nadređeni je bio Sadif Šiljković. Svjedok je vidio Ferida Hodžića samo jednom prije pada Cerske. On je čuo da je optuženi pomogao u formiranju jedinice i da je boravio u cerskom kraju od aprila 1992. do juna 1992.⁷⁵ Svjedočio je da je vojni komandant u Cerskoj bio Nurif Rizvanović, koji je došao iz Tuzle i zamijenio Ferida Hodžića u junu 1992. godine.

82. Sudu su takođe predloženi dokazi da je zajednička komanda uspostavljena krajem maja 1992.godine., sa zadatkom da se iz logora Liplja oslobode muslimanski

⁷² Muharem Sinanović je svjedočio da su komandanti u Rovašima bili: Ferid Hodžić, Bećir Mekanić i Velid Šabić. Prema glasinama, Nurif Rizvanović je bio komandant Drinske divizije koja je pokrivala sve slobodne dijelove BiH;

⁷³ Fajko Kadrić;

⁷⁴ Ejub Hadžić;

⁷⁵ „Došao je u maju 1992. do juna 1992. da nam pomogne da se oformi jedinica“;

- zatvorenici. Optuženi je postavljen za komandanta, i poveo je grupu od 150 lokalnih boraca da izvrše taj zadatak. Dana 2. juna 1992.godine. muslimanski zatvorenici su oslobođeni, a zajednička komanda raspuštena. Sud smatra da dokazi pokazuju da ovu akciju optuženi nije vodio kao komadant TO Vlasenica, već da je on privremeno komandovao tačno određenom grupom u tačno određenu i ograničenu svrhu.
83. Dokazi potvrđuju da je optuženi bezuspješno pokušavao da ponovo uspostavi vezu i saradnju s lokalnim komandantima.⁷⁶ Nema dokaza da je on nakon tog momenta imao bilo kakvu komandnu odgovornost. Dokazi zapravo pokazuju da od 2. juna 1992.godine Ferid Hodžić nije imao nikakvu komandnu odgovornost.
84. U periodu od juna do jula 1992.godine formirano je ratno predsjedništvo. Njegova uloga je bila preuzimanje svih postojećih dužnosti civilnih organa u Cerskoj. Bego Uvalić je bio predsjednik predsjedništva, a Šaban Avdić njegov zamjenik. Merima Telalović je bila sekretar.⁷⁷
85. Optuženi nije bio član ovog ratnog predsjedništva. Dokazi pokazuju da je tada marginalizovan.⁷⁸ Ratno predsjedništvo je formiralo Prvi cerski odred (ili Ceranski odred) i postavilo Bećira Mekanića za komandanta. Ali čak i tada je samo nekoliko lokalnih vođa prihvatilo savez i pristalo na tu komandu. U novembru 1992.g., Bećir Mekanić je otišao iz Rovaša u Kladanj, a Šemsudin Salihović je postao komandant Ceranskog odreda koji je kasnije postao dio Cerske brigade.
86. Sejfudin Hodžić je svjedočio da se Odred sastojao od oko deset četa s približno 3,000 vojnika. Sud je takođe saslušao iskaze pripadnika Ceranskog odreda prema kojima Ferid Hodžić nije shvatan ozbiljno⁷⁹, te da on nije bio ništa drugo nego veza za komunikaciju između tuzlanskog komandnog mjesta i Ceranskog odreda. On nije

⁷⁶ Fajko Kadrić, Sejfudin Hodžić;

⁷⁷ Sejfudin Hodžić, Merima Telalović;

⁷⁸ Sejfudin Hodžić;

⁷⁹ Na pitanje odbrane kakav je bio odnos boraca prema Feridu Hožiću, svjedok Bešir Aljukić je rekao: "...razočaravajući, kad se pojavio bez ičega, u kombinezonu, vidjeli smo da nešto nije u redu...jedini optimizam nastupio je pojavom Nurifa Rizvanovića..." ;

vršio nikakvu operativnu komandu ili vlast; vojnici su izvršavali naređenja Bećira Mekanića.⁸⁰

87. U dokumentu koji je uložila optužba,⁸¹ “Prijedlog za postavljenje viših oficira Štaba TO vojnog okruga Tuzla, broj 1/409 od 30. juna 1992.g.” navodi se da je Ferid Hodžić, rezervni kapetan, predložen za komandanta TO opštine Vlasnica. Međutim, kako se naglašava u pismenim podnescima odbrane, taj je dokument imao karakter samo prijedloga.⁸² Tužilaštvo smatra da druga dva vojna dokumenta potkrepljuju optužbu u smislu da je optuženi bio komandant s efektivnom kontrolom.⁸³ Međutim, Sud nalazi da dokaz T-35 “Izvještaj o borbenoj gotovosti”, bez datuma i s potpisom Ferida Hodžića kao “komandanta oružanih snaga Vlasenice”, zapravo govori o “nedostatku saradnje od strane Štaba oružanih snaga okruga Tuzla, te da pet mjeseci od početka rata nije uspostavljen jedinstven sistem komandovanja”.Ovaj dokument zapravo pruža dokaze o nepostojanju hijerarhije u komandovanju u Cerskoj u vremenu oko avgusta 1992.godine. Drugi dokument, dokaz T-32 “Izvještaj o formiranim štabovima, institucijama i jedinicama oružanih snaga” od 29. avgusta 1992.godine, ne dokazuje, kako to tužilaštvo tvrdi, da je Ferid Hodžić postavio Bećira Mekanića za komandanta Cerskog odreda.

88. Sud zaključuje da je Ferid Hodžić u najmanju ruku imao značajan uticaj na vojnike u inkriminisano vrijeme. On je bio jedan od nekolicine vojnika iz tog kraja koji je bio vojno obučeni i posjedovao znanje potrebno za uspostavljanje i organizovanje vojne odbrane.⁸⁴ Neki svjedoci su naveli da je on bio jedan od najuglednijih pojedinaca, i ljudi su za njega govorili da je dobar čovjek.⁸⁵

89. Međutim, prilikom ocjene gore opisanih dokaza i svih dokaza iznesenih tokom glavnog pretresa, Sud ne može zaključiti ko je bio, ako je uopšte iko i bio, komandant bosanskih vojnih snaga u Cerskoj između maja 1992. i januara 1993.godine. Isto

⁸⁰ Bešir Aljukić i Esad Maljišević;

⁸¹ Dokaz T-33;

⁸² Pismeni podnesci odbrane, para. 58;

⁸³ Dokazi T-32 i T-35;

⁸⁴ Murat Šiljković;

⁸⁵ Muharem Sinanović i Adil Omerović;

tako, Sud ne može zaključiti da li je u tom periodu zapravo postojala jedinstvena komanda. Sud ne može sa sigurnošću zaključiti koja je bila uloga Ferida Hodžića, osim što je imao uticaja i pokušao da organizuje snage u disciplinovanu vojnu jedinicu početkom rata, te je učestvovao u nekim vojnim akcijama.

90. Suština odnosa između nadređenog i podređenog je postojanje efektivne kontrole nad podređenima. Međutim, nema dovoljno dokaza da bi se zaključilo da je optuženi imao efektivnu kontrolu nad bilo kim ko je bio odgovoran za neko krivično djelo počinjeno u zatvoru štala. Sam utjecaj, pa čak i bitan uticaj ne dokazuje postojanje efektivne kontrole ili postojanje odnosa nadređeni-podređeni.⁸⁶ U svjetlu oprečnih dokaza u smislu postojanja jedinstvene vojne komande i uloge optuženog u okviru vojne hijerarhije u Cerskoj, Sud ne može zaključiti da je dokazano postojanje bilo kakve jedinstvene vojne komande nad raznim naoružanim grupama.

Odgovornost za kontrolu nad zatvorom štala

91. Sudu su predloženi oprečni dokazi u pogledu toga ko je zapravo bio odgovoran za upravljanje zatvorom štala i ko je komandovao stražarima u zatvoru štala. Naime, neki su svjedoci tvrdili da je zatvor bio pod kontrolom optuženog, drugi da je nadležnost nad zatvorom imalo ministarstvo ili odsjek za odbranu, treći da su navodili civilni krizni štab ili ratno predsjedništvo, a spominjan je i sud. Dokazi su toliko nejasni da Sud ne može zaključiti koja je osoba ili organ bila odgovorna za staranje za srpske zatvorenike i pritvor u kojem su bili. Sud ne može zaključiti ko je zapravo naredio da se štala koristi za držanje zatvorenika.
92. Neki iskazi upućuju na to da je „civilna policija“ bila uključena u upravljanje tim zatvorom. Sudu su predloženi dokazi prema kojima je komandir civilne policije raspoređivao stražare na dužnost u štali, te da je civilna policija preuzela kontrolu nad tim objektom od jula 1992.godine. Drugi dokazi upućuju na to da je sam optuženi izdavao naredjenja u vezi sa dužnostima zatvorskih stražara. Nije uložena nikakva dokumentacija koja bi to rasvijetlila.

⁸⁶ *Delalić* žalbena presuda, parag. 265-266;

93. Dva zatvorenika koja su svjedočila, Rade Pejić i Anda Obradović, nisu pružila nikakve dokaze kojima bi se optuženi doveo u vezu sa njihovim lišenjem slobode ili zatvaranjem. Rade Pejić nije znao koja osoba ga je lišila slobode ili ko je bio zadužen za zatvor štala. On je smatrao da je komandant bio Muradif koji je često dolazio u štalu nosći hranu, sredstva za higijenu i drva za ogrijev. Stražari su nosili kombinovane uniforme – vojne pantalone i civilne bluze. On nije primijetio nikakve oznake. On nije mogao identifikovati optuženog u sudnici. I prema iskazima tri stražara u zatvoru štala, Ismeta Hurića, Nurije Hurića i Dževada Musića, komandir Muradif je često dolazio u zatvor gdje je razgovarao sa zatvorenicima, donosio hranu, drva za ogrijev i nešto sredstava za higijenu.
94. Ova tri zatvorska stražara su takođe svjedočila da je civilna policija bila angažovana u štali. Prema predloženim dokazima, civilna policija i komandant Bećir Mekanić došli su u zatvor povodom smrti Dušana Čestića.⁸⁷ Ismet Hurić je svjedočio da mu je Avdija Omerović, dodijelio stražarske dužnosti u štali u julu 1992.godine. Takođe je svjedočio da su Muradif i Avdija Omerović odlučivali o raspoređivanju stražarskih smjena, te da su jedino Muradif i kasnije Veiz Bjelić, kojeg je postavio Muradif, imali ključ od zatvora. Međutim, Avdija Omerović je svjedočio da je on samo kucao naređenja koja mu je diktirao optuženi i da je optuženi mogao izdavati naređenja bilo kome. Čamil Talović, koji je radio na logistici za civilnu odbranu, svjedočio je da je Avdija Omerović preuzeo nadležnost nad štalom u julu 1992.godine. Osim iskaza Avdije Omerovića, nema drugih dokaza da su civilna policija ili civilni organi bili prepočinjeni komandi TO Vlasenica ili Feridu Hodžiću.
95. Nurija Hurić je opisao da su, kada je stigao u Rovaše, civilni policajac po nadimku Zelena Beretka i još dva policajca evidentirala njegov dolazak i rasporedila ga na dužnost zatvorskog stražara. Dževad Musić je svjedočio da je saznao, kada je stigao u Rovaše, da su civilne snage zadužene za štalu i da je komandant tih snaga Muradif, kojeg je poznavao od prije rata. Muradif je direktno bio njegov komandant. Esad

⁸⁷ Bećir Aljukić, Nurija Hurić, Ismet Hurić i Dževad Musić;

Maljišević je svjedočio da su stražari bili u policiji, te da je Avdija Omerović izdavao naređenja u vezi sa zatvorom u junu i julu 1992.

96. Salih Jusić je dao iskaz prema kojem je zatvor bio u nadležnosti “suda”, te da je upravnik zatvora, Muradif Mujanović, bio zadužen za stražare za štalu. Zatvorske stražare je na dužnost raspoređivao upravnik zatvora.⁸⁸ Prema iskazima Esada Maljiševića i Adila Omerovića, Merima Telalović koja je radila na Sudu za prekršaje bavila se pitanjima koja su se odnosila na zatvor.
97. Sejfudin Hodžić je radio kao službenik u Kriznom štabu/Ratnom predsjedništvu. Prema njegovom iskazu, u maju 1992.godine Merima Telalović, sutkinja iz Srebrenice, i pravnici Ramiz Durić i Esad Mehmedović su formirali sud koji bi se bavio ozbiljnim krivičnim djelima u tom kraju. Civilna policija koja je u nadležnosti Suda formirala je zatvor za zatvaranje osuđenih zatvorenika. Porota od deset članova je odlučivala o zatvorenicima na osnovu preporuke Ramiza Durića, koji je bio i predsjednik i tužilac na sudu. Na zahtjev Ramiza Durića, Mirhad Selimović, šef Odsjeka za odbranu u Rovašima, imenovao je Muradifa Mujanovića za upravnika zatvora. Mujanović je bio direktno odgovoran Duriću. Durić je napustio Rovaše sredinom jula 1992.godine, a ncke njegove nadležnosti su prencsene na sutkinju Merimu Telalović. Krizni štab je donosio zatvorska pravila. Prema tim pravilima, stražarima je upravnik zatvora dodjeljivao dužnosti i bili su dio radnog voda u Odsjeku za odbranu. Nisu bili vezani ni za kakvu vojnu strukturu.
98. Merima Telalović, predsjednica Suda za prekršaje u Vlasenici, opisala je kako je došla u Cersku kao izbjeglica dana 14. juna 1992.godine, prijavila se Odsjeku za odbranu i kako je bila raspoređena na posao sudije za prekršaje u Cerskoj. U funkciji je bila i neka vrsta “vojnog disciplinskog suda” koji je vodio Ramiz Durić, a koji je bio smješten u istoj kući kao i zajednička komanda i zajednički štab. Krizni štab, na čelu sa Begom Uvalićem, takođe se nalazio u toj zgradi. Krizni štab je postavljao upravnika zatvora koji je podnosio izvještaje Kriznom štabu.⁸⁹

⁸⁸ Salih Jusić;

⁸⁹ Merima Telalović , 24.04.2009.godine;

99. U situaciji kada nije bilo dovoljno uniformi, oznaka i drugih sredstava identifikacije, srpski zatvorenici nisu mogli praviti razliku između civilne policije i seoskih straža TO. Stoga je Sud poklonio više vjere iskazima tri zatvorska stražara, Nurije Hurića, Ismeta Hurića i Dževada Musića, koji su često, nekada i svakodnevno bili u kontaktu s Muradifom kojeg su opisali kao svog komandanta. Sud je cijenio njihove iskaze nasuprot iskazu Avdije Omerovića u čijem je interesu očigledno bilo, da se, kao šef civilne policije koji je bio upoznat sa dešavanjima u štali, distancira od štale. Salih Jusić i Sejfidin Hodžić su takođe svjedočili da je civilna policija bila angažovana za vođenje zatvora štala. Iskaz Adila Omerovića ukazuje na uključenost Ratnog predsjedništva i Merime Telalović u pitanja koja su se odnosila na upravljanje zatvorom štala.

100. Tužilaštvo je u završnoj riječi iznijelo da je Ferid Hodžić znao da je „njegov podređeni“ Veiz Bjelić dozvoljavao drugim vojnicima da čine krivična djela nad zatvorenicima. Međutim, da bi se ovoj tvrdnji poklonila vjera, optužba najprije mora da dokaže da je Bjelić zapravo bio podređen Feridu Hodžiću. Sud ne smatra da je optužba dokazala ovu tvrdnju, te naglašava da sama tužiteljica nije iznijela nikakve završne tvrdnje kojim bi ukazala na neki dokaz o tome da je tu tvrdnju optužba i dokazala. Osim toga, tokom postupka nisu izvedeni dokazi o radnjama Bjelić Veiza, osim da je bio jedan od čuvara zatvora koji je nakon nasilnih ulazaka i maltretiranja zatvorenika, sve popravljao i dovodio u prvobitno stanje.

101. Tužilaštvo takođe smatra – na osnovu iskaza Adila Omerovića – da je optuženi primijetio da su vojnici prijetili da će pretučiti zatvorenike i da je, od tog momenta, imao obavezu da to spriječi. Međutim, Sud je mogao tu tvrdnju prihvatiti jedino da je tužilaštvo dokazalo da je Ferid Hodžić imao efektivnu kontrolu nad onima koji su počinili zločine ili nad onima koji su bili odgovorni za funkcionisanje zatvora štala. Tužilaštvo nije pružilo Sudu nikakav dokaz kojim bi bilo moguće dokazati ovaj navod iz optužnice izvan razumne sumnje.

102. U takvim okolnostima, Sud ne može utvrditi ko je bio odgovoran za zatvor štala, a pogotovu ne može utvrditi da li je Ferid Hodžić imao ikakvu ulogu u

njegovom funkcionisanju. Optužba nije dokazala da su zatvorski stražari bili pod efektivnom kontrolom optuženog.

103. Kako je gore opisano, dokazima se takođe utvrđuje da su zločine okrutnog postupanja prema zatvorenima počinili vojnici koji su dolazili s prvih linija fronta. Optužba nije dokazala da su ti vojnici bili pod efektivnom kontrolom optuženog, pa tako ni da je on imao ikakvu komandnu odgovornost u vezi sa njihovim ponašanjem. Stoga je sud optuženog oslobodio od optužbe.

Z a k l j u č a k

104. Dokazima je utvrđeno da su zločini okrutnog postupnja i povrede ličnog dostojanstva iz člana 3., stav 1. tačka a) Ženevskih konvencija počinjeni nad šest srpskih civila i ratnih zarobljenika koji su bili zatvoreni u štali u Rovašima u periodu između maja 1992.godine i januara 1993.godine. Zločine su počinili vojnici koji su ulazili u zatvor štala i fizički i psihički zlostavljali i ponižavali zatvorenike. Ovi zločini predstavljaju kršenje člana 173., stav 1., tačka c) i člana 175., stav 1. tačka a) i b) KZ BiH.

105. Međutim, dokazima se ne utvrđuje da je optuženi Ferid Hodžić bio u odnosu nadređeni-podređeni s onima koji su počinili te zločine. Tužilaštvo u ovom postupku nije dokazalo da je Ferid Hodžić imao efektivnu kontrolu nad bilo kojom osobom koja je bila povezana s funkcionisanjem zatvora štala ili nad zatvorskim stražarima, odnosno nije dokazalo optužbe protiv optuženog izvan razumne sumnje, stoga je sud donio odluku kojom se optuženi oslobađa svih optužbi iz optužnice, a na osnovu odredbe člana 284. tačka c. Zakona o krivičnom postupku BiH .

Odluka o troškovima i imovinsko – pravnom zahtjevu

106. Na osnovu odredbe člana 189. stava 1. ZKP BiH troškovi krivičnog postupka predviđeni odredbom člana 185. stava 2 tačkama a) do f) ovog zakona, padaju na teret budžetskih sredstava.

107. Na osnovu člana odredbe 198. stav 3. ZKP BiH, oštećeni se, radi ostvarivanja eventualnih imovinsko – pravnih zahtjeva, upućuju na parnicu.

**ZAPISNIČAR
PRAVNI SAVJETNIK**

Sabina Hota Čatović

**PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA**

Tihomir Lukes

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude je dopuštena žalba koja se podnosi Apelacionom odjeljenju ovog Suda u roku od 15 dana od dana prijema pismenog otpravka presude.

ANEKS 1

Tok postupka

1. Tužilaštvo BiH je optužnicom broj KT-RZ-160/07 od 23.11.2007. godine optužilo Ferida Hodžića i Veiza Bjelića za počinjenje krivičnih djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) i e) KZ BiH i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačke a) i b) u vezi sa članom 180. stav 1 i stav 2. KZ BiH. Na ročištu za izjašnjenje o krivnji održanom 08.01.2008. godine optuženi Hodžić Ferid se izjasnio da nije kriv za djela koja mu se optužnicom stavljaju na teret.
2. Glavni pretres pred pretresnim vijećem sastavljenim od sudije Tihomira Lukeša kao predsjednika vijeća, te međunarodnih sudija Elisabeth Fahey i Carol Peralta-e, kao članova vijeća, počeo je dana 12.03.2008.godine čitanjem optužnice i izlaganjem uvodnih riječi Tužilaštva i branilaca optuženih Ferida Hodžića i Veiza Bjelića.
3. Nakon što je optuženi Veiz Bjelić sa Tužilaštvom BiH zaključio sporazum o priznanju krivnje, sud je dana 28.03.2008.godine donio rješenje o razdvajanju krivičnog postupka, nakon čega je krivični postupak protiv optuženog Veiza Bjelića nastavljen pod brojem X-KR-07/430-1, a protiv optuženog Ferida Hodžića pod brojem X-KR-07/430.
4. Usljed zdravstvenog stanja optuženog Ferida Hodžića, koje je onemogućavalo da isti u određenim vremenskim periodima aktivno prati i učestvuje u postupku, glavni pretres je u nekoliko navrata odložen i na period duži od 30 dana.
5. U toku glavnog pretresa došlo je do izmjene u sastavu pretresnog vijeća iz razloga što je istekao mandat međunarodnoj sutkinji Elisabeth Fahey u Sudu BiH, te je na njeno mjesto, kao član vijeća, imenovan međunarodni sudija David Re.

6. Obzirom da su se stranke i branilac saglasili, Vijeće je, u skladu sa odredbom člana 251.stav 2. ZKP BiH, odlučilo da se svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo nego da se koriste njihovi iskazi dati na ranijem glavnom pretresu.

7. Nakon provedenog dokaznog postupka Tužilaštvo i odbrana su uložili završne podneske i pred pretresnim Vijećem iznijeli završne riječi na ročištu za glavni pretres održanom 23.06.2009.godine.

ANEKS 2

Dokazni postupak

1. Dokazni postupak Tužilaštva

1a) Svjedoci

U toku glavnog pretresa optužba je provela dokaze saslušanjem sljedećih svjedoka: **Anđa Obradović, Ejub Hadžić, Murat Šiljković, Rajko Sekulić, Vidosav Đokić, Željko Čestić, Rajko Čestić, Muharem Sinanović, Rade Pejić, Ismet Hurić, Dževad Musić, Bešir Aljukić, Esad Maljišević, Adil Omerović, Ilijas Jašarević, Avdija Omerović, Nurija Ilurić, Slađan Ilić, i Bego Uvalić.** Na glavnom pretresu je pročitana iskaz svjedoka **Samira Musića** dat u Tužiteljstvu BiH, u predmetu br. KT-RZ-160/07 od 10.07.2007. godine⁹⁰.

1b) Nalaz i mišljenje vještaka

Sud je na prijedlog Tužilaštva saslušao dr. **Željka Karana, vještaka sudsko-medicinske struke,** čiji su nalaz i mišljenje uloženi u spis.

1c) Materijalni dokazi

Sud je izvršio čitanje i pregled sljedećih materijalnih dokaza Tužilaštva:

- **T1-** Otpusno pismo sa medicinskom dokumentacijom Psihijatrijske klinike u Sokocu, na ime Anđa Obradović;
- **T2-** Rješenje Odjeljenja za boračko-invalidsku zaštitu broj 06-560-57/00 od 11.03.2005. godine za oštećenu Anđu Obradović;
- **T3-** Uvjerenje kancelarije za nestala i zarobljena lica RS broj 104/03 od 14.10.2003.;

⁹⁰ Sud je utvrdio da su ispunjeni uslovi iz člana 273. stav 2. ZKP BiH, odnosno da svjedok Musić Samir usljed duševnog oboljenja nije sposoban dati svoj iskaz na glavnom pretresu, te u tom smislu procesnim rješenjem dozvolio čitanje iskaza svjedoka na glavnom pretresu, vidi dokaz Tužilaštva T-44;

- **T4**-Dopis Odjela za boračko inavlidsku zaštitu Zvornik br. 06-835-1-28/07 od 16.05.2007.god. za oštećenu Anđu Obradović;
- **T5**-Prijepis Rješenja Osnovnog suda Vlasenica broj R-17/98 od 17.06.1998. godine kojim se nestali Jakov Đokić proglašava umrlim a dopis je poslan pod brojem 092-0-U-07-000-206 dana 07.05.2007. godine;
- **T6**-Uvjerenje Ministarstva obrane odsjek Šekovići broj 02-835-18/98 od 28.01.1998. godinc;
- **T7**- Izvod iz Matične knjige umrlih općine Šekovići na ime Jakov Đokić, broj 05/10-202-290/07 od 23.4.2007. godine;
- **T8**-Elektronski ovjereni kopija historije bolesti za oštećenog Radu Pejić;
- **T9**-Rješenje Osnovnog suda u Vlasenici br. R-25/98 od 07.10.1998.godine o proglašenju nestalog lica Dušana Čestić umrlim;
- **T10**-Izvod iz matične knjige umrlih opštine Šekovići br.05/10-203-689/07 od 07.09.2007.godine na ime Dušan Čestić;
- **T11**-Zapisnik o saslušanju svjedoka Dževada Musića od 20.06.2007.godine;
- **T12**- Zapisnik o sudsko-medicinskoj obradi mrtvog tijela, broj IS-15/2006-OT od 03.10.2006. godine;
- **T13**- Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka Dušana Čestić, broj 72/07 od 25.06.2007. godine sa DNA analizom;
- **T14**-Fotodokumentacija obrade mrtvog tijela, broj IS-15/2006-OT od 03.10.2006. godine na ime Dušan Čestić;
- **T15**-Zapisnik o saslušanju svjedoka Bešira Aljukića od 10.09.2007.godine;
- **T16**-Uvjerenje Patriotske lige BiH br. 01-63/97 od 11.11.1997.god. na ime Esad Maljišević;
- **T17**-Zapisnik o saslušanju svjedoka Esada Maljišević od 07.09.2007.godine;
- **T18**-Zapisnik o saslušanju svjedoka Adila Omerovića od 07.09.2007.godine;
- **T19**-Naredba OK Š OS Tuzla opš OS Vlasenica br.01/92 od 09.08.1992.godine;
- **T20**-fotografija br.4;
- **T21**-Zapisnik o saslušanju svjedoka Nurije Hurića od 04.09.2007. godine.;
- **T22**-Izvod iz Matične knjige umrlih na ime Dragan Ilić, broj 03-202-698/2007 od 13.04.2007. godine;

- **T23**-Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju neposredne ratne opasnosti (Službeni list RBiH broj 1 /92 od 09.04.1992. godine) i Uredba Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o ukidanju dosadašnjeg Republičkog štaba Teritorijalne obrane i obrazovanju Štaba Teritorijalne obrane Republike Bosne i Hercegovine (Sl. list RBiH broj 1/92 od 09.04.1992. godine);
- **T24**-Uredba Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine sa zakonskom snagom o oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine (Sl. list RBiH broj 4 od 20.05.1992. godine);
- **T-25** Odluka Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini o formiranju vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine (Sl. Glasnik srpskog naroda u BiH broj 6/92 od 12. do 17.05.1992. godine);
- **T26**- Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju ratnog stanja (Sl. list RBiH broj 7/92 od 20.06.1992. godine);
- **T27**-Naredba Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o primjeni pravila Međunarodnog ratnog prava u Oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine, broj 1291/92 od 23.08.1992. godine (Sl. list RBiH broj 4/92, 6/92, 12/92);
- **T28**- Uputstvo Ministra obrane o primjeni pravila Međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine (Sl. list RBiH broj 15/92 od 15.12.1992. godine),
- **T29**-Uredba sa zakonskom snagom o ratifikaciji Međunarodnih konvencija iz oblasti ratnog prava i pravosuđa, (Sl. list Armije RBiH broj 1/92 od 15.11.1992. godine) i naredba o primjeni pravila Međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine (Sl. list Armije RBiH broj 1/92 od 15.11.1992. godine),
- **T30**- Odluka o formiranju korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine, objavljeno u službenim novinama broj 4/92;
- **T31**-Karta zone odgovornosti 2. korpusa;
- **T32**-Elektronski ovjerena kopija Akta Okružnog štaba odbrane Tuzla – broj strogo povjerljivo 03/92 od 29.08.1992. godine;
- **T33**-Štab TO okruga Tuzla-prijedlog za imenovanje vojnih starješina, broj 01/409 od 30.06.1992. godine;

- T34-Elektronski ovjerena kopija Akta komande Drinske divizije – Ratna zapovijest od 30.09.1992. godine;
- T35-Elektronska ovjerena kopija pod nazivom *Referisarije komadanta Ferida Hodžića*;
- T36-Patrolni nalozi i izvještaji iz službe dežurstva od dana 26.01.1993. godine;
- T37-Akt Štaba oružanih snaga Srebrenica broj: 07/93 od 31.01.1993.godine;
- T38-Izvod iz Matične knjige umrlih na ime Branko Sekulić, broj 03-202-14/2007 od 13.04.2007. godine;
- T39-Spisak lica koja se nalaze u pritvoru sačinjen od štaba oružanih snaga Srebrenica pod brojem 108/93 od dana 03.02.1993. godine;
- T40-Dopis RS Vlade Kancelarije za traženje nestalih i zarobljenih lica broj 588-1/2007 od 18.07.2007. godine, a vezano za podatke nestalog Čestić Dušan;
- T41-Fotografije (6kom) područja na kojem se nalazio zatvor, a odnosi se na područje Rovaša-Cerske sa video zapisom sa tog područja;
- T42-cd sa elektronski ovjerenim kopijama dokaza;
- T43-Knjiga naslova „Agresija na BiH sjeveroistočna Bosna 1991.-1992.“, autora Vahida Karavelića;
- T44-sudsko-psihijatrijski nalaz za Samira Musića br.KT-RZ-160/07;
- T45-Zapisnik o saslušanju svjedoka samira Musića od 10.07.2007.godine;
- T46- Zapisnik o saslušanju svjedoka Bege Uvalića od 09.10.2007.godine;
- T47-dopis Ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata FBiH br.01/1-41-5/07 od 11.01.2008.godine sa zahtjevom Ferida Hodžića za priznavanje statusa pripadnika OS RBiH;
- T48-dopis MUP CJB Bijeljina PS Vlasenica (izvod iz kaznene evidencije) broj:12-1-8/02-235-369 od 05.11.2007.godine;
- T49-Potvrda OS BiH za Vlasenicu od 27.10.1992.godine;

Prigovori odbrane u odnosu na dokaze Tužilaštva

Odbrana je istakla da se protivi provođenju dokaza T-23 do T30 iz razloga što zakoni i propisi ne mogu biti dokazom u krivičnom postupku, a pored toga je istakla i prigovor na dokaz T-25, Odluka Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini o formiranju vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine (Sl. Glasnik srpskog naroda u BiH broj 6/92 od

12. do 17.05.1992. godine) iz razloga što je ista donešena od organa koji nije osnovan i priznat od legitimnih organa BiH.

Potrebno je navesti, s obzirom da se radi o složenim predmetima, da stranke i branioci, radi „tečnijeg“ predočavanja i izlaganja vlastitih dokaza ulažu i dokumente na koje se odnosi prigovor odbrane. Uostalom, isto je učinila i odbrana u ovom predmetu, (npr dokaz O-15 i dr.) a koji su takođe uvršteni u dokaze.

Odbrana je osporavala autentičnost potpisa optuženog na dokumentima Tužilaštva T19, T35 i T49. Sud je prihvatio da se dokazi uvedu u spis jer nije osporavana autentičnost dokumenta u cjelini, već autentičnost potpisa optuženog, što je vijeće cijenoilo prilikom ocjene dokazne snage istih.

2. Dokazni postupak odbrane

2a) Svjedoci

Sljedeći svjedoci odbrane su saslušani u toku glavnog pretresa: **Salih Jusić, Ćamil Talović, Fajko Kadrić, Atif Sirćo, Džemil Babić, Sejfudin Hodžić i Merima Telalović**, kao i svjedok stručnjak **Vahid Karavelić**.

2b) Nalaz i mišljenje vještaka

Sud je na prijedlog odbrane saslušao vještaka grafologa **Zlatka Dugandžića**, čiji su nalaz i mišljenje uloženi u spis.

2c) Materijalni dokazi

Sud je izvršio čitanje i pregled sljedećih materijalnih dokaza odbrane:

- **O-1**-Odluka Ratnog predsjedništva SO Vlasenica br. 3/92 od 10.08.1992.godine;
- **O-2**-Odluka Teritorijalnog štaba odbrane Vlasenica br.359/92 od 02.10.1992.godine;
- **O-3**-Odluka Ratnog predsjedništva SO Vlasenica br.1/92 od 10.08.1992.godine;

- **O-4**-Potvrda Opština Snaga Vlasenica Cerska br. 60-01/92 od 23.10.1992.godine;
- **O-5**-Potvrda Opština Snaga Vlasenica Cerska br.16/92 od 16.10.1992.godine;
- **O-6**-Potvrda Opština Snaga Vlasenica Cerska br.61-01/92 od 23.10.1992.godine;
- **O-7**-Potvrda Opština Snaga Vlasenica Cerska br.24/92 od 24.10.1992.godine;
- **O-8**-Potvrda Opština Snaga Vlasenica Cerska br.29/92 od 29.10.1992.godine;
- **O-9**-Potvrda Opština Snaga Vlasenica Cerska br.28/92 od 28.10.1992.godine;
- **O-10**-Potvrda Opština Snaga Vlasenica Cerska br.10/92 od 10.10.1992.godine;
- **O-11**-fotokopija stranice Transkripta zapisnika Skupštine RBiH i Ustavotvorne skupštine FBiH od 18.07.1994.godine;
- **O-12** dokument sačinjen na komadu linijskog papira sa nazivom *Dozvola za odlazak u pravcu Vlasenice*, Cerska 01.10.1992.godine;
- **O-13** Naredba RBiH Komanda 16-te muslimanske brigade, Zlaća 07.07.1992.godine;
- **O-14** Ratna zapovijest od 26.10.1992.godine RBiH Oružane snage BiH-Komanda združenih jedinica Bratunca, Vlasenice i Zvornika;
- **O-15** Odluka Predsjedništva RBiH od 21.12.1992.godine o izboru predsjednika i članova ratnog predsjedništva skupštine Opštine Vlasenica;
- **O-16** Ovjerena kopija Kupoprodajnog ugovora od 06.09.1989.godine;
- **O-17** Ovjerena kopija Ugovora Zemljoradničke zadruge „27.juli“ Vlasenica od 03.01.1991.godine;

Prigovori Tužilaštva na dokaze odbrane

Tužilaštvo je istaklo prigovor relevantnosti u odnosu na dokaze O-11, O-13 i O-15, te prigovor zakonitosti u odnosu na dokaz O-12 jer u lijevom kutu nedostaje dio papira na kojem je dokument, a koji je ili otkinut ili izrezan. Sud je odbio prigovor relevantnosti nalazeći ga neosnovanim, kao i prigovor zakonitosti u odnosu na dokaz O-12 nalazeći dokument autentičnim, bez obzira na nedostatak jedne osmine papira (lijevi donji ugao dokumenta).

3.Dokazi Suda

Vijeće je, u skladu sa odredbom člana 261.stav 2. tačka e) ZKP BiH odredilo izvođenje dokaza suočenjem svjedoka tužilaštva Bege Uvalića i svjedoka odbrane Merime Telalović.